

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

”[...] en stämpel, tjoff rakt i pannan, som säger att våra bäst-före-datum passerats”

En kvalitativ studie om äldres upplevelser under coronapandemin

Marina Ingmo & Moa Wasström

Kandidatuppsats (SOPA63)
VT 2020
Handledare: Annika Capelán

Abstract

Authors: Marina Ingmo & Moa Wasström

Title: "A stamp, bang! in the forehead, stating that our expiration date has passed" - A qualitative study on seniors's experiences during the Corona pandemic [translated title]

Supervisor: Annika Capelán

Assessor: Lotta Jägervi

The purpose of this study was to investigate senior citizens' experiences of the isolation during the Coronavirus pandemic and their perspectives on their own role and identity during the same period of time. The empirical data consisted of 15 articles which all expressed seniors' viewpoints, published between 2020-03-16 and 2020-05-11 in ten different Swedish newspapers. The study's methodological premise was qualitative, applying a content analysis. For the analysis the Social Identity Theory was used, focusing on the subconcepts of categorization, social ageing and stigma. The results showed that main concerns that were raised by the seniors were linked to potential consequences in terms of mental and physical health, after the continuous lack of physical contact, which added to the uncertainty produced by the undefined duration of the isolation. The seniors of this study clearly emphasized the importance of acting responsibly during the pandemic and – in their view – the challenges for them to do so, had to do with their identity as 'elderly'. Along with a sense of their unrequested skills and capacities, with harsh and deeming attitudes stating that elderly should stay home, their role as a burden to society was emphasised. Their identity was regarded as further complicated through a general 'us-and-them' dynamic where seniors felt categorized into *one* group of helpless, needy individuals, who must be protected by younger citizens. Worries are raised about to what extent such intergenerational gaps will remain after the Coronavirus pandemic.

Key words: elderly, coronavirus pandemic, isolation, attitudes, categorization

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Problemformulering.....	5
1.2 Syfte	7
1.3 Frågeställningar	7
1.4 Begreppsförklaring.....	7
1.4.1 Begreppet äldre.....	7
1.4.2 Coronapandemin.....	8
2 Kunskapsläge	8
2.1 Artikel- och litteratursökning.....	8
2.2 Tidigare forskning.....	9
2.2.1 Ensamhet bland äldre	9
2.2.2 Sociala relationer.....	9
2.2.3 Ålderism.....	11
3 Teori och begrepp	13
3.1 Teoretiskt ramverk.....	13
3.1.1 Social identitetsteori.....	13
3.1.2 Socialt åldrande.....	15
3.1.3 Stämplingsteori.....	16
4 Metod	17
4.1 Förförståelse	17
4.2 Metodval	17
4.3 Metodens för- och nackdelar	18
4.4 Datainsamling & Urval.....	19
4.4.1 Datainsamling	19
4.4.2 Urval.....	19
4.5 Kvalitativ innehållsanalys	20
4.6 Bearbetning av material	21
4.7 Analysschema	21
4.8 Metodens tillförlitlighet.....	22
4.8.1 Överförbarhet	22
4.8.2 Trovärdighet	23
4.8.3 Pålitlighet	23
4.8.4 Möjlighet att styrka och konfirmera.....	23
4.9 Forskningsetiska överväganden.....	24
4.10 Arbetsfördelning.....	25
5 Resultat och analys	26
5.1 Oro bland äldre under coronapandemin.....	26
5.2 Syn på roll under coronapandemin.....	29
5.2.1 Äldres syn på sin egen roll under coronapandemin	29
5.2.2 Äldres upplevelser av andras syn på deras roll under coronapandemin.....	32
5.3 Upplevelser av attityder/tillskrivna egenskaper under coronapandemin.....	33

5.3.1 Äldres uppfattning av attityder gentemot dem under coronapandemin.....	33
5.3.2 Äldres uppfattning av att de tillskrivs egenskaper under coronapandemin.....	36
5.4 Vi- och dem-känsla under coronapandemin.....	38
6 Avslutande diskussion	40
Referenser.....	42
Tidningsartiklar	49

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Jag undrar hur vi blir, alla vi som snabbspolades till hjälpbehövande gamlingar på sju sekunder. När den dagen kommer att vi får röra oss fritt, har vi då kvar spänst i ben och sinne? (Thunberg 2020a)

Detta skrivs i en krönika efter Folkhälsomyndighetens rekommendationer i samband med coronavirusets spridning under våren 2020. Spridningen av virussjukdomen covid-19 som orsakas av coronaviruset har utvecklats till en pandemi, och Sverige har i juli månad 80 422 personer som insjuknat och 5 743 personer har avlidit av covid-19 (Folkhälsomyndigheten 2020a). Folkhälsomyndigheten (2020b) lyfter fram hög ålder som den främsta riskfaktorn för covid-19. För att skydda de äldre samt i syfte att avlasta vården rekommenderas personer som är 70 år eller äldre att begränsa sina sociala kontakter. Detta genom att bland annat undvika att åka kollektivtrafik, handla i butik och befinna sig på platser med många människor (Folkhälsomyndigheten 2020b).

Världshälsoorganisationen WHO definierar hälsa som ett tillstånd av fysiskt, mentalt och socialt välbefinnande och inte bara frånvaron av sjukdom (World Health Organization 2020). Folkhälsomyndighetens rekommendationer syftar till att minska antalet smittade samt avlasta sjukvården. Rekommendationerna som innefattar begränsning av sociala kontakter kan dock samtidigt innebära negativa konsekvenser för äldre, som exempelvis isolering eller upplevelser av ensamhet. Forskning visar nämligen att social isolering och upplevelser av ensamhet har en korrelation (Taylor 2020). Vidare visar forskning på betydelsen av socialt stöd och nätverk. Uchino (2006) lyfter hur en människas sociala stöd och nätverk kan generera både psykologiskt, emotionellt samt fysiskt välbefinnande hos människor. Denne tar upp socialt stöd som en betydande faktor för att främja människors fysiska hälsa, och menar att detta kan bidra till ett mer hälsosamt beteende. Studien argumenterar för att den fysiska hälsan löper stor risk att försämrans på grund av ensamhet. (Uchino 2006). Även Holt-Lundstad et.al (2015) hävdar att ensamhet har en stark negativ inverkan på den fysiska hälsan. Ensamhet värderas som dubbelt så skadligt som fetma och lika skadligt som att röka 15 cigaretter om dagen. Det ökar även risken för hjärt- och kärlsjukdomar, demens och stroke.

Studien som gjorts visar att personer som är socialt isolerade eller lever ensamma löper större risk att dö i förtid (Holt-Lunstad et.al. 2015).

Swift et.al (2017) lyfter begreppet ålderism som generellt definieras som diskriminering av äldre personer på grund av deras ålder. Ålderismen kan ha en påverkan på människors individuella liv, där diskrimineringen kan leda till social isolering, ensamhet och förlust av rollidentitet för personen som utsätts för ålderism. Diskriminering i form av ålderism kan handla om uppfattningar av att äldre inte kan bidra till samhället, utan snarare ses som en börda (Swift et.al 2017). Detta visar på att upplevelser av ensamhet inte enbart beror på individens uppfattning om sitt sociala nätverk utan att det även kan påverkas av andra människors attityder och agerande. Även Nemmers (2004) tar upp attityder som en form av ålderism. Utöver attityder beskrivs stereotyper kring äldre som en form av ålderism, vilket kan medföra ökad ångest och diskriminering samt att äldre till följd av stereotypisering kan undvika vissa sociala sammanhang. Äldre som upplever ålderism har visat sig påverkas på en kognitiv och fysisk nivå. Detta i form av försämrat minne och ökat blodtryck (Nemmers 2004).

I Socialtjänstlagen kapitel 5, 4§ (SFS 2001:453) står det att socialtjänstens omsorg bland annat ska inriktas på att äldre får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Socialnämnden ska verka för att äldre får möjlighet att leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra (SFS 2001:453).

Uppfyllandet av denna lag kan på flera sätt, mer eller mindre tillfälligt, påverkas av folkhälsomyndighetens rekommendationer under coronapandemin då alla, i synnerhet personer över 70 år uppmanas att begränsa sina sociala kontakter. Hur länge den situation gällande begränsning av sociala kontakter kommer att råda är i skrivande stund oklart och det är även omöjligt att veta vilka faktiska konsekvenser den kommer att ha. Något som däremot blir tydligare i debatter och den pågående offentliga diskussion gällande den rådande coronapandemin är synen på äldres roll i samhället samt attityder och stereotyper som finns gentemot äldre. I den offentliga diskussion som råder tydliggörs även hur äldre ser på konsekvenserna av Folkhälsomyndighetens rekommendationer, såsom oro för ökad isolering, ensamhet och hälsoproblem och att äldre har själva givit röst åt sitt synsätt i dagspressens intervjuer och debattinlägg. Social isolering och ensamhet är skadligt för den psykiska såväl som den fysiska hälsan. Även attityder och stereotyper gentemot äldre är bidragande faktorer till ålderism som påverkar äldres välbefinnande. Med stöd av detta är det relevant att i socialt

arbete få en ökad förståelse för hur dessa aspekter kan påverka äldres välbefinnande och i förlängningen kunna arbeta för att uppfylla kapitel 5 4§ i Socialtjänstlagen.

1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka äldres perspektiv kring oro, ensamhet och isolering i samband med Folkhälsomyndighetens rekommendationer gällande isolering och social distansering under coronapandemin våren 2020 så som det framträder i media. Studien syftar även till att undersöka äldres roll och upplevelser av attityder från andra under samma period för att öka förståelsen för socialt åldrande som fenomen.

1.3 Frågeställningar

- Hur uttrycker sig de äldre kring oro, ensamhet och isolering under coronapandemin?
- Hur uttrycker sig de äldre kring sin egen roll i samhället under coronapandemin?
- Hur beskriver de äldre upplevelser av attityder kring sig själva och sin roll från andra i samhället under coronapandemin?

1.4 Begreppsförklaring

1.4.1 Begreppet äldre

Begreppet äldre är svårdefinierat då uppfattningen om vad som är äldre skiljer sig beroende på vilken tid och vilket samhälle man lever i. Medellivslängden har förändrats under mänsklighetens historia och medellivslängden skiljer sig även mellan olika länder. Inom den forskning vi använt i denna uppsats som berör äldre är det vanligt att det avser personer som är 65 år eller äldre. Folkhälsomyndighetens rekommendationer under den pågående globala coronapandemin är att begränsa sociala kontakter samt undvika att åka kollektivtrafik, handla i butik och befinna sig på platser med många människor. Dessa rekommendationer riktar sig till personer som är 70 år och äldre (Folkhälsomyndigheten 2020b). Detta ger en indikation på vilka åldrar det rör sig om när vi i uppsatsen refererar till *äldre*, men värt att ha i åtanke är att begreppet är socialt och kulturellt konstruerat (se 3.1.2 *Socialt åldrande*) och därmed kan skilja sig beroende på vilken tid man lever i eller vilket samhälle man studerar. Benämningen *årsrika* förekommer i det empiriska materialet.

1.4.2 Coronapandemin

Det finns flera virus som klassas som coronavirus, och det som syftas till i denna uppsats är det nya coronaviruset SARS-CoV-2 (SARS-coronavirus-2) som identifierades i slutet av 2019 i staden Wuhan i Kina och som sedan spred sig världen över. Den 11 mars 2020 klassades smittspridningen av det nya coronaviruset som en pandemi av Världshälsoorganisationen WHO. Covid-19 är det officiella namnet för den sjukdom som orsakas av viruset och står för "coronavirus disease 2019". De flesta som insjuknar i covid-19 får lindriga besvär men det finns även de som drabbas av allvarliga symtom såsom andningssvårigheter och lunginflammation. Allvarlig sjukdom drabbar främst personer med hög ålder eller personer med bakomliggande sjukdomar (Folkhälsomyndigheten 2020c, Folkhälsomyndigheten 2020d). Enligt en rapport genomförd i Stockholm som avser en skattning av letaliteten för covid-19, det vill säga andelen bekräftade sjuka som avlider i sjukdomen. Resultatet visar att letaliteten är 4,3% för åldersgruppen 70+, jämfört med 0,1% för personer mellan 0–69 år (Folkhälsomyndigheten 2020e).

I denna uppsats har det empiriska materialet insamlats under tidsperioden 16-03-2020 till 11-05-2020, vilket innebär att situationen gällande pandemin skilt sig under detta tidsspann. Vecka 11, år 2020 (9–15 mars) hade 1000 personer insjuknat i covid-19 och 3 personer dött (Folkhälsomyndigheten 2020f). Vecka 19 (4–10 maj) hade siffran stigit till 26 482 insjuknade i covid-19 och 3 406 dödsfall (Folkhälsomyndigheten 2020g).

2 Kunskapsläge

2.1 Artikel- och litteratursökning

Sökprocessen har skett via Lunds Universitets databas "LUBsearch" och de sökord som inledningsvis användes var följande: *ålderism, ageism, social isolation, stereotypes, attitudes, elder, elderly, health effects*. Sökorden användes separat och i vissa fall i kombination genom en avancerad sökning i databasen. Utifrån de artiklar vi fann genom dessa sökord upptäcktes nya begrepp och därmed blev ytterligare sökord bland annat *new ageism* och *implicit ageism*. Vetenskapliga artiklar har även hittats genom andra vetenskapliga artiklars referenslista. Sökningarna har begränsats till vetenskapliga artiklar som är peer-reviewed, vilket innebär att de blivit granskade och godkända av ämnesexperter. Majoriteten av artiklarna som ligger till bas för den tidigare forskningen är gjorda utanför Sverige, mycket beroende på att det inte

fanns så mycket svensk tidigare forskning att tillgå. Kapitlet inleds med tidigare forskning kring upplevd ensamhet och isolering hos äldre, dess psykiska och fysiska konsekvenser samt begränsningarna som äldre kan uppleva av denna ensamhet och isolering. Vidare förklaras begreppen ålderism, New ageism samt stereotyper under vardera rubrik, där alla begrepp tar upp ytterligare begrepp som vidare förklaras.

2.2 Tidigare forskning

2.2.1 Ensamhet bland äldre

I en undersökning av Statistiska centralbyrån (2019) framkommer att 10% av människor mellan 75–84 år är socialt isolerade. Bland människor som är 85 år och äldre är 15% socialt isolerade. I studien definieras socialt isolerad som att en person som bor ensam och inte har kontakt med någon anhörig, vän eller bekant mer än ett par gånger per månad (Statistiska centralbyrån 2019). Socialstyrelsen (2016) har i en rikstäckande undersökning studerat vad äldre som har hemtjänst eller bor på äldreboende tycker om äldreomsorgen. Resultatet visar att majoriteten av respondenterna har positiv attityd gentemot boendets personal och att de känner sig trygga. Däremot uppger 52% att de upplever ångslan, ångest eller oro och totalt 58% upplever ensamhet. Av dessa 58% uppger 43% att de upplever ensamhet ibland och 15% upplever det ofta. Faktorer som kan bidra till upplevelse av ensamhet är exempelvis förlust av en partner, att man inte längre har samma rörlighet eller att man saknar kontakt med vänner och bekanta (Socialstyrelsen 2016). I Djukanovic, Sorjonen och Petersons (2015) undersökning av hur äldre upplever ensamhetskänslor visade resultatet på att mer än en fjärdedel i åldrarna 65–80 år upplever dessa känslor (Djukanovic, Sorjonen & Peterson 2015). Anledningen till att resultatet skiljer sig åt beror på att olika populationer har undersökts, men det som går att tyda utifrån statistiken är att samtliga studier visar att ensamhet förekommer bland äldre i Sverige.

2.2.2 Sociala relationer

Psykisk hälsa påverkas av ensamhet

Brülde och Fors (2015) menar att ensamhet påverkar vårt välbefinnande. Det hävdar att brist på tillräcklig mänsklig kontakt, det vill säga subjektiv ensamhet, ofta kan innebära lidande. Många ensamma kvällar och låg grad av umgänge leder till ensamhetskänslor, vilket påverkar välbefinnandet negativt. Författarna lyfter även att det finns en korrelation mellan hur ensam man känner sig vid en viss tidpunkt och hur lycklig eller olycklig man känner sig tre år efter

denna tidpunkt. En annan orsak till lidande är brist på positiva attityder från andra, vilket kan orsaka minskad kontakt med övriga. Lidandet i detta avseende kan komma från upplevelser att man inte är behövd, respekterad, accepterad, bekräftad eller efterfrågad (Brülde & Fors 2015). Vidare skriver Cacioppo et.al (2006) i sin studie hur en människas ensamhet kan förknippas med depressiva symptom. Studien visar att i ju högre utsträckning man upplever ensamhet, desto större är risken för att utveckla depressiva symptom (Cacioppo et. al 2006). Hawkley och Cacioppo (2010) menar att ensamhet och brist på social anknytning bland annat kan vara en bidragande faktor till människors ökade upplevelse av stress, ångest och ilska (Hawkley & Cacioppo 2010).

Koppling till dödlighet

Holt-Lunstad et.al (2010) gör i sin studie en metaanalys av i vilken grad sociala relationer kan påverka risken för dödlighet. Analysen har gjorts på publicerade och opublicerade artiklar mellan januari 1900 till januari 2007, där 308 849 personer följdes och studerades under 7,5 års tid. Artiklarnas fokus har varit att se till sambandet mellan sociala relationer och dödlighet. En del av resultatet visar att personer med bristande eller otillräckliga sociala relationer löper större risk för tidig dödlighet, jämfört med personer som har sociala relationer. Procentuellt har de sistnämnda dubbelt så stor sannolikhet för överlevnad än de personerna utan sociala relationer. Hälsoeffekterna som kommer ur brist på sociala relationer kan likställas med hälsoeffekterna av rökning. Dessa effekter är till och med farligare än andra riskfaktorer för dödlighet, såsom fetma eller utebliven fysisk aktivitet (Holt-Lunstad et.al 2010).

Aktivt åldrande

Världshälsoorganisationen WHO (2002:12) definierar aktivt åldrande som “processen för att optimera möjligheterna till hälsa, deltagande och säkerhet för att förbättra livskvaliteten när människor åldras”. Swift et al. (2017) lyfter tre utfall av aktivt åldrande. Det första handlar om autonomi, det vill säga valfriheten och förmågan att fatta egna beslut. Ett annat utfall av aktivt åldrande är att kunna genomföra dagliga ärenden med lite eller utan hjälp av andra. Ett tredje utfall är livskvalitet. Vidare skriver författarna om hur ålderism och attityder mot äldre på olika sätt kan påverka aktivt åldrande. Forskning som genomförts av Swift et al. (2017) på personer över 70 år går det att se en direkt koppling mellan upplevd åldersdiskriminering och upplevd hälsa samt välbefinnande. Det finns även en koppling mellan att identifiera sig med en social grupp och minskade känslor av ensamhet. Dock kan människor välja att exkludera

sig själva från grupper om de upplever sig vara för gamla eller anse att de inte passar in i gruppen. En anledning till att exkludera sig från en grupp kan vara för att slippa uppleva ålderism eller negativa sociala situationer. Detta kan komma ur upplevd ångest i gruppssammanhang som orsakas av ett ovetande i vad de andra i gruppen tänker eller känner. Det kan även komma ur en förväntning att interaktionen kommer att bli svår. Finns det negativa förväntningar gällande andra gruppmedlemmar ökar dessutom detta risken för diskriminering (Swift et al. 2017).

2.2.3 Ålderism

Begreppet ålderism

Iversen, Larsen och Solem (2009) menar att begreppet ålderism har definierats på många olika sätt sedan begreppet "ageism" introducerades med definitionen "fördomar från en åldersgrupp mot en annan åldersgrupp". Definitionen har senare uppdaterats till "en process av systematiskt stereotypiserande och diskriminering gentemot människor för att de är gamla, precis som rasism och sexism baseras på hudfärg och kön". Författarna menar att denna har kommit att bli den vedertagna definitionen av ålderism, och trots att några teoretiker modifierat den något så har de alternativa definitionerna varit otydliga eller förenklade. En kritik som riktats mot definitionen är att ålderism inte går att jämföra med rasism och sexism då ålder är föränderligt. Till skillnad från de som utsätts för rasism eller sexism, kommer alla tids nog åldras, och därmed bli en del av den utsatta gruppen. Detta innebär att de som agerar diskriminerande mot äldre själva senare i livet kommer att tillhöra den diskriminerade gruppen. Dessutom riktas kritik mot användandet av beskrivningen "gamla" eftersom det inte framgår någon definition av vad som räknas som gammal eller äldre. Det krävs enligt författarna en förståelse för att det inte finns någon fast definition för benämningen gammal eller äldre, utan att det är socialt och kulturellt konstruerat. I andra definitioner av ålderism används benämningen "de gamla" för att särskilja "de gamla" från "oss andra". Detta kritiserar då det förstärker föreställningen av att det finns ett "vi- och dem" och att äldre ingår i en helt annan kategori än oss själva. Författarna föreslår en alternativ definition av begreppet ålderism som lyder: "Ålderism definieras som negativa eller positiva stereotyper, fördomar och/eller diskriminering av äldre grundat på kronologisk ålder eller uppfattning av någon som gammal eller äldre. Ålderism kan vara explicit, alltså uttalad eller implicit, det vill säga outtalad. Ålderism kan uttryckas på individnivå, i sociala nätverk och på institutionell och på kulturell nivå. Konceptet ålderism inkluderar stereotyper, fördomar och diskriminering, med

andra ord hur vi utifrån ålder eller åldersklassificering felaktigt tänker på, känner för och agerar gentemot den åldrande människan.” (Iversen, Larsen & Solem 2009).

New Ageism

Kalish (1979) lyfter begreppet “New Ageism” som grundar sig i en syn på äldre som hjälpbehövande. Stereotyperna i denna form av ålderism är bland annat att äldre är inkapabla, har dålig hälsa, är hjälplösa och är beroende av samhällstjänster. New ageism handlar också om att man utvecklar samhällstjänster utan att ta hänsyn till huruvida det påverkar den äldre individens inskränkning på frihet eller möjlighet att fatta egna beslut. Det finns alltså en underton av att äldre har det väldigt kämpigt och att det är “vi” som kan rädda de äldre från all smärta. Heikkinen och Krekula (2008) är inne på liknande spår då de bland annat utvecklar problematiken med positiva stereotyper. Författarna lyfter att ålderism både kan ges uttryck i positiva och negativa ordalag. Exempel på positiva stereotyper är att äldre är snälla, pålitliga och lyckliga. Författarna menar att dessa stereotyper om äldre kan utgå ifrån ett synsätt som speglar äldre som maktlösa, kravlösa och ofarliga. Vad som kan verka vara positiva stereotyper, kan alltså grunda sig i negativa föreställningar. Det kan också bidra till en syn på äldre som omsorgsbehövande, vilket innefattar ett “vi och dem-tänkande” samt en ojämn maktbalans där äldre har lägre status. Iversen, Larsen och Solem (2009) berör även detta då de lyfter att positiva fördomar i kombination med negativa stereotyper kan leda till negativa effekter, som bland annat kan vara skapandet av negativa uppfattningar kring äldre av att de exempelvis är i behov av hjälp. Detta kan leda till medkänsla, men en risk om denna medkänsla blir överdriven kan attityderna istället bli nedlåtande. Dessa negativa effekter kallas för medlidande stereotyper.

Stereotyper

Nemmers (2004) skriver om fördomar om äldre och hur även detta är en del av ålderism. Författaren menar att man kan dela upp fördomar i stereotyper och attityder. Stereotyper beskrivs som felaktiga eller överdrivna föreställningar om en grupp medan attityder innebär känslor om gruppen. Dessa två kategorier påverkar varandra genom att negativa stereotyper bidrar till negativa attityder och det sistnämnda förstärker negativa stereotyper. Exempel på negativa stereotyper kring äldre är att vara gammal är likställt med att vara sjuk, att man “inte kan lära en gammal hund att sitta”, att äldre är hjälpbehövande eller att äldre inte bidrar till omgivningen. Vidare lyfter författaren begreppet “implicit ageism” (outtalad ålderism). Uttalad ålderism beskrivs som omedvetna eller okontrollerade tankar, beteenden och känslor

riktade till äldre, vilket genomsyras i både stereotyper och attityder mot äldre. Även om det finns positiva stereotyper och attityder så visar forskning att majoriteten är negativa. I en omfattande enkätstudie om äldres uppfattningar om stereotyper och huruvida de förändras över tid framkom att äldre generellt sett har en positiv syn på sina liv. Studien visade emellertid att äldres syn på andra i samma åldersgrupp återspeglade de negativa stereotyper som finns om äldre. Efter en upprepning av studien visade resultatet att både unga och äldre fortfarande var av uppfattningen att personer över 65 år hade allvarliga problem med hälsa, ensamhet och brott. De respondenter i studien som var över 65 år uppgav dock att de trodde att andra hade större problem än de själva. Studien visade även att de äldre upplevde att de negativa stereotyperna inte avsåg dem personligen.

3 Teori och begrepp

3.1 Teoretiskt ramverk

3.1.1 Social identitetsteori

Social identitet

Augoustinos, Walker och Donaghue (2014) redogör för Social Identitetsteori (SIT), vilket handlar om hur identitet skapas i samspel med andra människor. När författarna beskriver vad social identitet innebär använder de sig av följande definition: "social identitet definieras som individens självuppfattning som härstammar från dennes kunskap om hens medlemskap i en social grupp (eller grupper) tillsammans med värdet och den emotionella betydelse av detta medlemskap". Inom SIT hävdar man att socialpsykologi tenderar att lägga fokus på jaget utifrån individens perspektiv, och att den sociala identiteten endast är en del av en människas jag. Inom SIT menar man emellertid att en identitet aldrig kan reduceras ned till något personligt då det sociala genomsyrar allt. Social identitet är alltså inte ett komplement till individens jag, utan denna ses alltid som kopplad till en social kategori, ställning eller status. Detta kallas medlemsgrupper. Grupper man inte tillhör, men som man kan identifiera sig eller jämföra sig med, kallas referensgrupper. En stark drivkraft för människor är att tycka bra om sig själva för att uppnå god självkänsla. Detta gäller på en såväl personlig som social nivå vilket gör att man tenderar att ha ett positivt synsätt kring och tycka om den sociala grupp man ingår i eller de sociala kategorier man tillhör (Augoustinos, Walker & Donaghue 2014:26). Tornstam (1986) menar att om det uppstår ett yttre hot mot den egna gruppen tenderar solidariteten inom gruppen att stärkas, detta görs genom att distansera sig från andra

grupper. Genom detta bildas in- och utgrupper. När detta sker är det sannolikt att stereotyper man har mot andra förstärks (Tornstam 1986:131).

Kategorisering

Augoustinos, Walker och Donaghue (2014) tar upp kategorisering som en kärnprincip inom SIT och menar att det är ett faktum att den sociala världen är uppdelad i olika kategorier, vissa större än andra. Några av de större kategorierna är till exempel klass, kön och religion. Exempel på mindre kategorier är hobbygrupper eller mindre politiska grupper. Alla människor ingår i olika medlemsgrupper, vilket nästan alltid innefattar olika status och maktposition beroende på vilken grupp man tillhör. En följd av kategorisering är den så kallade accentuerings-effekten, vilket innebär att man uppfattar personer inom samma kategori som mer lika än de faktiskt är och personer mellan olika kategorier som mer olika än de faktiskt är (Augoustinos, Walker & Donaghue 2014: 29f). Egidius (2008:638f) förklarar i sin tur accentuerings-effekten enligt följande: "...accentuerings-effekten gör att den egna gruppen får ökad särprägel, ´distinktivitet´(distinctiveness), och att andra gruppers medlemmar, normer, attityder, värderingar och uppfattningar nedvärderas."

Ovan nämns social identitet som innebär att identiteten skapas i sociala samspel. Människor intar olika roller i dessa sociala samspel och presenterar sig själva på olika sätt för att kontrollera och styra uppfattningen som omgivningen bildar kring dem. I en social interaktion kategoriserar individer varandra för att lättare veta vad de kan vänta sig av varandra. Om de har en föreställning om hur en annan person är kan det upplevas lättare att agera på ett sätt som tas väl emot av den andra parten. (Goffman 2014: 9ff) Ett socialpsykologiskt begrepp är *idealisering*, vilket innebär att man framställer sig själv i positiv dager för att försöka ge ett gott intryck. Det handlar om att framträda i enlighet med de vedertagna idealen eller värden som finns i samhället, för att det man framför ska tas som sanning. Ofta förekommer idealisering gentemot de högre samhällsskikten och en vilja för de som befinner sig i de lägre skikten att ta sig upp till en högre position i samhället (ibid: 39f.). Detta går att koppla till New ageism ovan, där vi skriver om hur positiva stereotyper kan grunda sig i negativa föreställningar, exempelvis synen på äldre som omsorgsbehövande. Detta tyder på en ojämn maktbalans där äldre har lägre status.

3.1.2 Socialt åldrande

Åldrande är kontextburet

Giddens och Sutton (2014) skriver om åldrande ur ett sociologiskt perspektiv och belyser hur betydelsen av ålder och åldrande är kontextburet och förändras i takt med samhällets utveckling. Gerontologi betyder läran om åldrandet och inom socialgerontologi studerar man de sociala aspekterna av åldrande. Ett exempel på att åldrande är kontextburet är att man som 40-åring i västvärlden precis blivit medelålders medan man i vissa utvecklingsländer skulle räknas som gammal vid samma ålder på grund av kortare medellivslängd. För cirka 100 år sedan var det få i västvärlden som blev 60 år och blev de det så var de ofta vid dålig fysisk form, medan många 70- och 80-åringar idag är friska och lever ett aktivt liv. Författarna definierar social ålder som de normer, värderingar och roller som är kulturellt kopplade till en viss kronologisk ålder. De nämner hur man i Kina och Japan tenderar att visa en större vördnad och respekt gentemot äldre och betraktar dem på ett annat sätt än vi gör här i västvärlden. Här menar de att vi snarare ser på äldre som en belastning för samhället och som att äldre inte hänger med i utvecklingen. Inom socialgerontologi talar man även om rollförväntningar vilket har en stor betydelse för identiteten. Vissa av de roller man tillfogar äldre är av positiv karaktär, exempelvis rollen som kärleksfull mot- eller farförälder. Det finns dock även negativa stereotypa roller, vilka kan leda till dåligt självförtroende och isolering (Giddens & Sutton 2014: 240f).

Ensamhet och isolering

I tidigare forskning under rubriken "2.2.1 Ensamhet bland äldre" presenteras statistik som rör förekomsten av upplevelser av ensamhet och isolering bland äldre. Statistiken visar att ensamhet förekommer bland äldre i Sverige, men vill argumentera för att det är viktigt att inte dra slutsatsen att ensamhet och social isolering går hand i hand med ålderdom. Tornstam (1986) menar att är viktigt att inte se äldre som en enhetlig grupp vad gäller ensamhet och isolering. Dessutom måste man skilja mellan objektiv och subjektiv isolering. Objektiv isolering handlar om att ha få sociala kontakter, men behöver inte nödvändigtvis ha en korrelation med upplevelser av ensamhet. Subjektiv isolering handlar om upplevelser av ensamhet och isolering, vilket kan förekomma trots att man har många sociala relationer. Förklaringen kan ligga i skillnaden mellan förväntningar kring sociala kontakter och hur verkligheten faktiskt ser ut. För den individ vars livsstil varit förenlig med många sociala kontakter kan även konsekvenserna av att med åldern få färre sociala kontakter öka upplevelsen av ensamhet och isolering. För personer som haft en livsstil som inneburit få

sociala kontakter blir förändringarna inte lika påtagliga genom åldrandet och därmed behöver upplevelser av ensamhet och isolering inte förekomma (Tornstam 1986: 168f). I en senare upplaga diskuterar Tornstam (2018) vidare kring ensamhet och isolering bland äldre, men lyfter där ett annat perspektiv. Diskussionen utgår ifrån moderniseringsteorin som bygger på jämförelser mellan det förindustriella samhället och det moderna samhället.

Moderniseringsteorin bygger enligt författaren på en rad olika antaganden om hur det moderna samhället påverkat åldrandet och välbefinnandet hos äldre negativt. Ett av dessa antaganden är att äldre i dagens samhälle är övergivna, ensamma och isolerade, något som inte stöds av gerontologisk forskning. I själva verket visar forskning att äldre människor i dagens samhälle generellt sett har god kontakt med sina anhöriga och är väl integrerade i samhället. Författaren lyfter även att den nya generationen äldre som är födda under perioden 1946–1964 på ett banbrytande sätt arbetar för att förbättra åldrandets villkor och ge åldrandet ett positivt värde (Tornstam 2018:80, 84–85).

3.1.3 Stämplingsteori

Giddens och Sutton (2014) och Hilde (1996) skriver om stämplingsteori som handlar om hur avvikelser uppstår i interaktion mellan människor. De argumenterar för att det är maktstrukturer som ligger till grund för vad som anses vara avvikande beteende och i vissa fall vilka människor som stämplas som avvikare. De som står i högre maktposition, exempelvis rika personer, män eller etniska majoritetsgrupper tenderar att avgöra vilken innebörd en handling ges. Vissa avvikande beteenden kan ses som relativt oskyldiga och innebär inga större påföljder, medan andra avvikande beteenden ses som mer allvarliga och gör att en person kan stämplas som exempelvis kriminell. Detta kopplas till primär och sekundär avvikelse inom stämplingsteorin, vilket handlar om två olika sätt identitet påverkas utifrån hur ens beteende tolkas av övriga i samhället. Ett avvikande beteende handlar om att bryta mot samhällets normer, regler och värderingar. Primär avvikelse innebär att det avvikande beteendet är oönskat men att det kan bortses från då det inte ses som särskilt allvarligt. Det kan röra sig om incident eller olycka som inte var med avsikt eller avvikelser som är vanligt förekommande, såsom trafikförseelser. Sådana avvikelser behöver inte få särskilt stora konsekvenser för individens identitet. En sekundär avvikelse handlar om när en avvikelse är så pass socialt oacceptabel att samhället inte kan förbise den och bemöter det med starka reaktioner. För personen som utfört det avvikande beteendet uppstår ett dilemma gällande hur hen ska besvara samhällets reaktioner. När personen anpassar sig till sin avvikande roll och börjar identifiera sig med denna har sekundär avvikelse uppstått (Giddens

& Sutton 2014:608f, Hilde 1996:115f). Enligt Hilde (1996:116) kan samspelesekvensen som leder till sekundär avvikelse se ut enligt följande:

“primär avvikelse → social bestraffning → ytterligare avvikelse kanske färgad av förakt och fiendlighet riktad mot bestraffarna → en kritisk punkt är nådd i samhällets tolerans → det avvikande handlandet förstärks som en reaktion på stigmatisering och straff → ett slutgiltigt accepterande av avvikarens sociala status och anpassning till avvikarrollen.”

4 Metod

4.1 Förförståelse

Bryman (2018) skriver om hermeneutikens begrepp förförståelse och dess innebörd i att människan förstår något genom personliga förutsättningar. När man exempelvis ska tolka en text går man aldrig in förutsättningslös. Med det innebär att för att förståelse ens ska vara möjligt behövs en viss förförståelse för att kunna ha en idé om vad det är man vill leta efter och vilken riktning man ska ta (Bryman 2018:179). Inledningsvis var vår tanke att studera äldres upplevelser av ensamhet genom att hålla intervjuer med äldre, då vår delade uppfattning var att upplevelser av ensamhet och isolering är vanligt förekommande bland äldre i Sverige. Vår första tanke var då, i stora drag, att undersöka hur ensamhet tar sig uttryck och vilket alternativ till stöd det finns att tillgå för äldre som upplever detta. Vi inledde vår studie i samband med begynnelsen av coronapandemin i Sverige och märkte att det utvecklades starka reaktioner mot äldre på sociala medier. Vårt fokus hamnade då istället på äldres upplevelser av ensamhet och isolering i samband med dessa rekommendationer. Då vi kunde se en debatt kring hårda attityder riktade mot äldre som följd av rekommendationerna utvecklades fokuset till att även studera äldres upplevelser av attityder från andra samt hur äldres roll ser ut i samhället. Dessa hårda attityder uttrycktes i inlägg på bland annat Twitter: ”Kommer lacka på alla gamlingar jag ser snart??? Varför är dom så dumma?...”.

4.2 Metodval

Den empiriska forskningsmetod som valts till att genomföra studien är kvalitativ. Svensson och Ahrne (2015) menar att man bör ställa sig vissa frågor för att komma fram till vilken metod man bör använda sig av vid ett genomförande av en kvalitativ studie. Först bör man utgå från sitt valda syfte, sedan fundera kring vilket eller vilka fenomen frågan rör sig om.

När man gjort det bör man fråga sig vilken typ av data som skulle kunna fånga upp dessa fenomen och slutligen vilken eller vilka metoder som kan ge en dessa data (Svensson & Ahrne 2015:20). Forskningsfrågorna som denna studie är uppbyggd på syftar till att se till hur äldre resonerar kring sin sociala identitet som samhällsgrupp och hur de resonerar kring upplevelser av attityder från övriga i samhället under den rådande coronapandemin. Dessutom syftar forskningsfrågorna till att undersöka hur äldre resonerar kring ensamhet och isolering i samband med den speciella situation som råder med pandemin. Fenomenet kan tänkas vara upplevelser kring attityder och rollförväntningar i förhållande till just äldre som social grupp, och som författarna ovan nämner bör man fundera kring vilken typ av data som skulle kunna fånga upp dessa fenomen. Rimligtvis bör det vara äldre bidrar med insikt om dessa frågor. För att komma fram till vilken metod som bör användas beskriver författarna vidare att man bör välja den metod där man tror att fenomenen bäst kommer till uttryck. Det empiriska materialet kan hämtas genom språkliga redogörelser, kroppsspråk eller texter av olika slag, och det man bör förhålla sig till när man studerar inom samhällsvetenskapen är att allt som analyseras är tolkningar och antaganden (ibid:20f).

4.3 Metodens för- och nackdelar

Eftersom det är etiskt och hälsomässigt olämpligt att intervjua personer i riskgrupp under rådande omständigheter är en mer passande metod att undersöka hur äldre uttrycker dessa fenomen i dagspressen. En fördel med att studera tidningsartiklar är att de personer som skriver debattinlägg eller insändare kan ha reflekterat mycket kring ämnet de skriver om och därmed kan bidra till nya tankar kring ett fenomen. En nackdel kan vara att detta påverkar representativiteten, då det kan vara en särskild grupp likasinnade människor som har möjlighet att uttrycka sig och komma till tals i media. Man kan därför resonera kring huruvida studien kunde utförts via telefonintervjuer med äldre eller genom enkäter till exempelvis ett äldreboende. Dock ansåg vi att det kunde bli svårare och mer tidskrävande att hitta personer som ville delta i undersökningen än att studera redan publicerade tidningsartiklar. Dessutom skulle representativiteten även i ett sådant fall vara begränsad då det skulle utgått från ett specifikt boende i en del av Sverige. Med en innehållsanalys möjliggörs en variation av ålder bland äldre och en spridning av röster från hela landet. En kvalitativ innehållsanalys är därför en adekvat metod att använda sig av i denna studie.

4.4 Datainsamling & Urval

4.4.1 Datainsamling

I datainsamlingen av det empiriska materialet har mediearkivet Retriever Research använts, som finns att tillgå via Lunds universitets databas. Även Google har använts i sökningsprocessen samt att sökningar har gjorts direkt på dagstidningars hemsidor. Sökord som används är bland annat äldre, Corona, isolering, rekommendationer samt ålderism. Studien har inte avgränsats till specifika tidningar, med motiveringen att få en så bred bild som möjligt av det fenomen vi vill studera, att se hur äldre runt om i Sverige själva beskriver och resonerar kring sina upplevelser under coronapandemin. Artiklarna som valts ut anses ha relevans och vara passande för att svara på studiens syfte. Tidningsartiklarna skiljer sig åt då en del är insändare eller debattinlägg där skribenten utförligt uttrycker sitt resonemang, medan andra artiklar baseras på intervjuer med äldre på stan, där endast korta citat från personerna har plockats ut.

4.4.2 Urval

Bryman (2016) skriver om olika typer av urval och lyfter målstyrda urval som vanligt förekommande i kvalitativa studier. När man använder sig av målstyrda urval är det frågeställningarna som leder fram till att de enheter som ska undersökas. Målstyrda urval innebär att generaliserbarhet inte ses som viktigt, utan att fokus ligger på att få fram flera olika perspektiv och ofta vill man kunna spegla en variation i svaren (Bryman 2016:495f). Denna studie syftar till att få en förståelse för hur äldre själva beskriver och resonerar om sin sociala identitet som samhällsgrupp. Det blir därför väsentligt att använda sig av målstyrt urval då frågeställningarna i denna studie talar om vilken målgrupp som ska studeras, nämligen äldre. Det viktiga är inte att veta att alla i målgruppen äldre står bakom resonemangen som framkommer i studien, utan att resultaten ger flera olika perspektiv. Bryman (2018) skriver om att urvalet för vilken tidsperiod och vilka datum som empirin ska omfatta till stor del handlar om när en viss händelse inträffade. Om frågeställningen handlar om ett pågående fenomen är urvalet mer öppet sett till tidsspannet då empirin samlas in (Bryman 2018:362f). Tidsspannet för det insamlade materialet startade med den tidigaste skrivna artikeln vi kunde hitta för vårt valda ämne. Då fenomenet är pågående kommer det med stor sannolikhet skrivas ytterligare artiklar som rör vår studie. Dock måste ett slutdatum sättas för att göra en avgränsning inom tidsramen för arbetet. Slutdatumet valdes då vi ansåg ha samlat tillräckligt mycket material för att kunna besvara frågeställningarna. Urvalet av

artiklarna har valts mellan tidsperioden 16-03-2020 och 11-05-2020. Värt att ha i åtanke är att detta nästan två månaders intervall innebär en förändrad samhällssituation sett till både utvecklingen av pandemin och tankar kring denna, som kan påverka innehållet i artiklarna. Artiklarna som används är tagna från tidningarna Expressen, ETC Inrikes, SVT Nyheter Skåne, Hallandsposten, Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Nerikes Allehanda, NU: Det liberala nyhetsmagasinet, Kristianstadsbladet samt Aftonbladet. Det empiriska materialet utgörs av 4 krönikor, 2 insändare, 6 intervjuer, 1 nyhetsartikel, 1 debattinlägg och 1 ledarsida från de olika tidningarna. Det empiriska materialet utgörs av 13 kvinnor och 2 män, där personerna är från 65 år till 86 år. Att fördelningen mellan könen ser ut som den gör beror på att vi inte fann några artiklar skrivna av män. Vad det beror på vet vi inte och det går även att spekulera kring hur resultatet hade sett ut om det varit fler män.

4.5 Kvalitativ innehållsanalys

Innehållsanalys innebär att utgå ifrån att bryta ner sin empiri med hjälp av kodning, och genom detta kunna kategorisera och senare hitta teman i dess innehåll för att kunna besvara forskningsfrågorna. Metoden är lämplig i bland annat för analys av texter och nyhetsartiklar. Kvalitativ innehållsanalys handlar till stor del om att se hur något beskrivs i den data man ska analysera, exempelvis att hitta olika företeelser och mönster i texten. En kvantitativ innehållsanalys fokuserar mer på att räkna och mäta exempelvis hur ofta ett begrepp återkommer i texten (Boréus & Kohl 2018:50f). Vår studie handlar om att undersöka hur äldre resonerar kring sin roll under en period där de hamnar i särskilt fokus på grund av coronapandemin och därför ser vi en kvalitativ ansats med innehållsanalys som mest lämplig för analysen av studiens empiri. För att kunna hitta teman i studiens material har ett analyschema valts som tillvägagångssätt, som presentera nedan (se 4.3 Analyschema). Boréus och Kohl (2018) skriver om olika analysinstrument som kan användas vid kodning av data. Intar man en kvalitativ ansats kan man skapa ett frågeschema med öppna frågor som man ställer till sin data, och genom detta hitta teman (Boréus & Kohl 2018:59f). Vidare lyfter författarna innehållsanalysens svagheter, där en begränsning av metoden kan vara att man riskerar att missa olika aspekter i texten som kan vara viktiga för att förstå fenomenet som studeras. Förutbestämda analysinstrument kan begränsa möjligheten att vara öppen för materialet och risken finns att man styr sin uppmärksamhet endast till det man vill undersöka. Med en mer öppen analysmetod är risken mindre att osynliggöra material som annars hade kunnat uppmärksammas. Dock kan man minska risken för detta genom att skaffa sig en

överblick över sitt material och läsa alla delar av det innan man börjar den mer systematiska analysen (Boréus & Kohl 2018:80). För att undvika risken att missa viktigt material har vi i enlighet med vad författarna rekommenderar, läst igenom det empiriska materialet innan ett analyschema har gjorts och anpassat frågorna därefter.

4.6 Bearbetning av material

Det empiriska materialet som används i studien utgår från 15 artiklar och insändare med olika längd från olika tidningar i Sverige. Materialet har skrivits ut på 36 antal A4-blad, som använts till att börja kodningsprocessen. Jönson (2010) skriver om begreppet kodning och hur forskare använder detta för att få struktur på sitt material. Kodning används i processen när man ska dela upp och sortera sin insamlade data, och man får genom detta ut olika begrepp och kategorier som man upplever intressanta eller återkommande under sorteringen (Jönson 2010:56f). Bryman (2018) lyfter att innehållsanalysens främsta fokus är att söka efter teman i material man valt att analysera (Bryman 2018:678). Vidare skriver Lindgren (2014) om att koda genom tematisering, vilket innebär att efter kodningsprocessen studera vilken relation koderna har till varandra. Detta handlar om att man hittar mönster i koderna som man anser sticker ut och är mest betydelsefulla för ens valda frågeställningar och ge en djupare förståelse för det man vill undersöka. Detta kommer senare att leda till teman, och denna process kan se olika ut. Är arbetet av mindre skala används tematisering främst för att lyfta några få teman som blir analysens huvudfokus (Lindgren 2014:40,63). Kodningsprocessen började med att vi läste igenom empirin. När vi sedan fått en överblick skapade vi analyschemat och läste igenom empirin med analyschemats frågor i åtanke. Frågorna delades in i olika färger, som sedan användes för att färgmarkera citat eller meningar i texten som ansågs vara relevant för att besvara den specifika frågan. Genom frågornas svar kunde vi identifiera teman som blev fyra underrubriker i analysen. Vi valde sedan citat eller meningar som på bästa sätt belyste våra teman och analyserade detta med vår tidigare forskning och valda teori.

4.7 Analysschema

1. Uttrycks tankar kring ensamhet och isolering i förhållande till coronapandemin?
2. Hur uttrycks tankar kring oro för den psykiska/fysiska hälsan under coronapandemin?
3. Hur beskriver de äldre sin uppfattning av andras syn på deras roll i samhället?
4. Hur uttrycker sig äldre kring sin egen roll under coronapandemin?
5. Hur beskriver äldre sin uppfattning av andras attityder gentemot äldre?

6. Vilka bilder av åldrande förmedlas?
7. Finns det beskrivningar av att andra tillfogar de äldre vissa egenskaper?
8. Beskriver äldre upplevelser av "vi- och dem"-känsla, och i så fall hur?

4.8 Metodens tillförlitlighet

En kvalitativ metods tillförlitlighet kan diskuteras utifrån tillförlitlighet och äkthet, som är mer anpassad till kvalitativa metoder än begreppen validitet och reliabilitet. Tillförlitligheten kan delas in i fyra delkriterier som presenteras nedan (Bryman 2018:467ff).

4.8.1 Överförbarhet

En viktig aspekt av tillförlitlighet är överförbarhet, som innebär att resultatet av en studie som innehåller djupa och täta beskrivningar av forskningsområdet kan föras över till en annan miljö vid en annan tidpunkt (Bryman 2018:467f). Denna studie undersöker hur äldre resonerar kring sin sociala identitet som samhällsgrupp i den rådande coronapandemin. Då covid-19 är ett rådande globalt såväl som lokalt problem och rekommendationerna för äldre gäller i hela Sverige skulle resultatet av denna studie kunna visa på resultat som har betydelse för hela Sverige. Som nämnt i "4.3 Metodens för- och nackdelar" utgörs urvalsgruppen av en grupp människor som har möjlighet att uttrycka sig och som lyfts i media. Överförbarheten kan påverkas av detta då det är tänkbart att resultatet skulle kunnat se annorlunda ut om det berörde människor som inte har samma möjlighet att göra sina röster hörda. En aspekt i vår studie som pekar på en överförbarhet är att tidningarna är från olika delar av landet och även om alla delar av landet inte är representerade förväntas vår analys kunna förmedla en förståelse för äldres sociala identitet på ett bredare plan än bara individuellt och lokalt. Värt att nämna är dock att pandemin är pågående och läget kan därmed förändras dagligen. Hur akut och påtagligt läget upplevs av äldre skulle kunna ha betydelse för hur deras sociala identitet beskrivs. När och om den rådande pandemin går över kan debatten och åsikterna förändras. Uppmärksammandet av äldres upplevelser under coronapandemin skulle kunna innebära en förändring i attityder mot äldre till det bättre. Å andra sidan skulle följderna av pandemin kunna innebära att redan rådande normer och attityder gentemot äldre i samhället enbart intensifieras, det vill säga att det som synliggörs i debatten idag omkring fenomenet, fanns underliggande redan innan, och kommer att ligga kvar mer eller mindre uttalat då läget normaliseras.

4.8.2 Trovärdighet

En annan del av tillförlitlighet är trovärdighet, vilket Bryman (2018) menar har att göra med att forskaren beskriver ett socialt fenomen på ett sätt som går i linje med hur andra människor ser på det. För att uppnå trovärdighet är det viktigt att studien genomförs på ett adekvat sätt genom att man följer de regler som finns och låter respondenterna i studien bekräfta att man uppfattat deras utsagor på ett korrekt sätt (Bryman 2018:468). Det finns alltid en risk när man studerar sociala fenomen att man med olika förkunskaper och bakgrunder tolkar en utsaga på olika sätt och att det därmed inte motsvarar det respondenten menar. I textanalys är det inte heller möjligt att få bekräftat från skribenten att man tolkat det som står på rätt sätt. Risken i vår analys av det empiriska materialet är att göra en egen tolkning av artiklarna som inte motsvarar det som menas, men genom vår användning av direkta citat i analysen kan transparensen göra att tolkningen sker på ett trovärdigt sätt.

4.8.3 Pålitlighet

Pålitligheten inom en metods tillförlitlighet syftar till att genomgående ha ett granskande synsätt kring alla steg i forskningsprocessen. Genom att tydligt redogöra kring urval, teori, beslut kring analys och så vidare möjliggörs processen för andra att granska studien för att fastställa pålitligheten (Bryman 2018:469). Genomgående i denna studie har olika alternativ diskuterats, bland annat vilken metod som vi ansåg bäst svara på vårt syfte och frågeställningar samt vilka delar i det empiriska materialet vi ansåg sticka ut och vara värda att analysera. I metoddelen framgår processen kring de olika val som gjorts där vi lyfter för- och nackdelar vilket visar på en transparens. Detta möjliggör en granskning av tillvägagångssättet och ökar därmed pålitligheten. I resultatdelen framgår det tydligt vad som kommer från en källa och vad som är egna analyser, vilket ökar pålitligheten då det går att följa hur resonemangen byggs upp.

4.8.4 Möjlighet att styrka och konfirmera

Att ha möjlighet att styrka och konfirmera sin forskning är en annan del i tillförlitligheten av en metod. Det handlar om att forskaren försöker säkerställa att hen har agerat i god tro, vilket bland annat innebär att det tydligt ska framgå att forskaren inte låtit egna värderingar ha en inverkan på undersökningens utförande och slutsatser (Bryman 2018:471). För att kunna styrka och konfirmera studien är det därför viktigt att lyfta olika aspekter ur en företeelse och låta olika argument ställas emot varandra. Genom att ständigt sträva efter nyansering och

objektivitet minimeras risken att fastna i egna uppfattningar och/eller egna värderingar. Vi förhåller oss till detta genom att återge citaten ordagrant och vara tydliga med hur tolkningarna av materialet har utförts. Då vi är två som skriver denna uppsats kan vi diskutera materialet med varandra för att tolka det på ett så nyanserat sätt som möjligt.

När man ser till äkthetskriteriet är det också här uppdelat i delkriterier: rättvis bild, ontologisk autenticitet, pedagogisk autenticitet, katalytisk autenticitet samt taktisk autenticitet (Bryman 2018:470). Att se till studiens äkthet blir delkriteriet rättvis bild mest relevant, där kriteriet innebär att ställa sig frågan "Ger undersökningen en tillräckligt rättvis bild av de olika åsikter och uppfattningar som finns i den grupp av människor som studerats?". Studien innehåller direkta citat från de äldre som visar på en transparens i hur de äldre beskriver sin sociala identitet i dagspressen under den coronapandemin. De resterande kriterierna handlar om hur de medverkande i studien kan komma fram till en bättre förståelse av sin sociala situation genom undersökningen, ge de medverkande en bättre bild av andra personers upplevelser samt ge bättre möjligheter till de medverkande att förändra sin situation och vidta åtgärder som krävs för detta (ibid.). Eftersom studien utgår ifrån en innehållsanalys gjord på tidningsartiklar är det svårt att resonera kring dessa kriterier. En generell diskussion kan dock föras kring hur studien kan bidra till att ge läsare en tydligare eller förändrad bild av äldres upplevelser under coronapandemin.

4.9 Forskningsetiska överväganden

Vetenskapsrådet (2002) skriver om fyra allmänna huvudkrav inom forskningsetiska principer, varav ett av dessa är samtyckeskrevet. Det innebär bland annat att ett samtycke ska inhämtas från deltagare i undersökningen. Att bedöma om samtycke bör inhämtas handlar dels om huruvida undersökningen kan påverka individen negativt. Ett annat huvudkrav benämns som informationskravet vilket innebär att i korthet ge information till respondenten om studien, och även här se till om undersökningen kan komma till skada för de deltagande (Vetenskapsrådet 2002). Vi har valt att inte inhämta samtycke eller delge personerna i artiklarna information om undersökningen, detta dels med stöd av att vi anser att vår undersökning utgör en mycket lite risk för att skada dessa personer, bland annat genom vårt val att avidentifiera personerna ur vårt empiriska material. Konfidentialitetskravet är ett ytterligare huvudkrav som står för att alla uppgifter och personuppgifter som rör undersökningen ska skyddas från obehöriga, och det blir här av vikt att se till sekretess och

offentlighet (Vetenskapsrådet 2002). Allt vårt empiriska material är offentligt publicerade artiklar, vilket innebär att all information vi tagit del av är information som alla kan ta del av. Vi anser därför att genom att avidentifiera personerna har vi skyddat personerna från att direkt kopplas till vår undersökning, men redan offentlig publicerad information är inget vi kan påverka. Slutligen nyttjandekravet som i korthet betyder att alla uppgifter om enskilda personer endast får användas i de specifika forskningssyfte (Vetenskapsrådet 2002). I studien förhåller vi oss till nyttjandekravet genom att all insamlad data endast används till vårt valda forskningsändamål.

Bryman (2018) lyfter etiska aspekter inom forskning som kan dyka upp när man i datainsamlingen av sitt empiriska material utgår ifrån internetkällor, såsom nyhetsgrupper. Denne menar att de finns en etisk svårighet i att huruvida man tolkar sitt inhämtade material som offentligt. Vidare skriver han att material som frivilligt och med avsikt publiceras av bland annat nyhetsgrupper ska forskare kunna använda sig av utan att be om samtycke, så länge individernas anonymitet skyddas (ibid. 187ff). Citaten kommer från offentligt publicerade artiklar och därmed kan materialet härledas till ursprungskällan. I och med att artiklarna är just offentligt publicerade är skribenterna med stor sannolikhet medvetna om att materialet är tillgängligt för allmänheten. Därför är det inte av lika stor vikt att avidentifieringen inte ska kunna gå att härleda till vem som har uttalat sig i jämförelse med om man exempelvis hade intervjuat en privatperson. Trots detta väljer vi ändå att avidentifiera personerna i den löpande texten så att den ska hålla sig så neutral som möjligt och inte riskera att påverka läsaren då det är fenomenet som ska tydliggöras snarare än personerna. Man kan dock föra ett resonemang kring att personerna inte fått information om studien och inte aktivt valt att delta. Trots detta anser vi det etiskt försvarbart att genomföra studien på detta sätt med skälet att materialet är hämtat från offentliga artiklar, och vi har noga beaktat och reflekterat genom hela studien över våra tillvägagångssätt för att inte vår studie ska innebära någon typ av skada eller ha negativ effekt på person.

4.10 Arbetsfördelning

Arbetet startade med en gemensam sökning av tidigare forskning där vi under sökningsprocessen diskuterade vad som kunde komma att bli relevant för vårt arbete. Vi sammanställde den tidigare forskningen i ett gemensamt dokument för att sedan tillsammans sortera ut vilken forskning som ansågs belysa vårt valda ämne bäst. Författare 1

Sammanfattade sedan den valda forskningen till en flytande text. Problemformuleringen har sammanställts gemensamt med hjälp av delar från den tidigare forskningen och andra relevanta källor. Syfte och frågeställningar har även dessa formulerats tillsammans. Teorin valdes gemensamt genom olika sökningar och diskussion, och därefter har teorikapitlet producerats av författare 1. Även metoddelen har diskuterats, och sedan har den i huvudsak skrivits av författare 2. Resultatet och analysen har delats upp i fyra olika teman, där vi delat upp arbetet utifrån dessa teman. Analysen av resultatet har kontinuerligt diskuterats sinsemellan under skrivprocessen. Slutdiskussionen, referenser, försättsblad och innehållsförteckning har vi sammanställt gemensamt under arbetets gång samt läst varandras texter för att omarbета efter hand. Detta upplägg på uppsatsen anser vi har fungerat bra, då arbetet blivit tidseffektivt genom att arbeta med några delar enskilt och några gemensamt. Vi upplever också att genom en kontinuerlig läsning av varandras texter har man varit delaktig i alla delar i uppsatsen, och är i det stora hela nöjda med vår arbetsfördelning.

5 Resultat och analys

I följande avsnitt kommer studiens empiriska material och resultat att presenteras och analyseras tillsammans. Avsnittet är indelat i fyra teman, med tillhörande underrubriker för att få en bredare bild av det vi analyserat. För att underbygga våra teoretiska resonemang har vi använt oss av direkta citat ur det empiriska materialet. Under första temat, oro bland äldre, analyserar vi äldres generella upplevelse av oro under coronapandemin. Andra temat, syn på roll, är indelat i två underrubriker: *äldres syn på sin egen roll* och *äldres upplevelser av andras syn på deras roll*. Vi analyserar här äldres syn på sin egen roll under coronapandemin och går vidare in på hur det upplever andra se på deras roll. Tredje temat är indelat i två delar: *upplevelser av attityder* samt *tillskriva egenskaper*. Den första delen analyseras äldres upplevelser av attityder som de upplevt riktas mot dem under coronapandemin. Andra delen analyseras äldres upplevelser av att bli tillskrivna olika egenskaper under samma period. Sista temat, vi och dem, handlar om äldres upplevelse av att bli kategoriserade till en separat grupp från andra som leder till en känsla av vi och dem.

5.1 Oro bland äldre under coronapandemin

Det vi kan se i resultatet är att oro för att insjukna i covid-19 inte beskrivs i någon av de valda artiklarna. Det behöver inte betyda att den inte finns, men oron som uttrycks ligger på annat

håll och den handlar framförallt om att bli isolerad utan att veta hur länge isoleringen kommer att pågå och vilka konsekvenser den kan ha. Ett exempel från empirin är ett inslag i TT av Föreningen Mind som skriver om äldres ökade behov av stöd under coronapandemin. Föreningen arbetar med psykisk hälsa och driver Äldrelinjen dit äldre kan ringa och få stöd. Föreningen uppger att Äldrelinjen tog emot 4 400 samtal under hela förra året jämfört med 3 000 samtal under endast april månad detta år. 30% av samtalen handlade om coronaviruset och de vanligaste ämnen som togs upp var avsaknad av fysisk beröring och ensamhet (TT Nyhetsbyrå 2020).

I 14 av de 15 tidningsartiklar som vi analyserat framkommer en oro för hur Folkhälsomyndighetens rekommendationer i samband med covid-19 kommer påverka upplevelser av välbefinnandet i samband med ensamhet och isolering. En av dem som uttalar sig "...fruktar att isolering av äldre kan vara lika farlig som själva sjukdomen" (Kågström 2020). Under perioden som artiklarna skrevs var det svårt att säga hur länge rekommendationerna om begränsade sociala kontakter och isolering kunde komma att pågå och inte heller vilka faktiska konsekvenser det skulle komma att ha. En person uttrycker sig på följande vis:

Jag oroar mig väldigt mycket för vad som ska hända med oss som är 70-plus, om vi ska sitta isolerade i många månader. Vad får vi se för sjukdomar? Kommer människor att vilja avsluta sina liv för att livet inte blir värt att leva längre? Vi har ingen aning om vad som händer.
(Eriksson 2020)

Den oro som uttrycks i ovanstående citat går att koppla till faktiska hälsorisker som ensamhet innebär. Upplevelser av ensamhet kan nämligen ge en ökad stress, ångest och ilska, samt innebära en ökad risk för depressiva symptom (Hawkey & Cacioppo 2010, Cacioppo et al. 2006).

Vad en isolering av alla till nyss pigga och vitala människor över 70 år innebär i det långa loppet vet ingen. Kanske kommer vi ut som kläna stackare, eller också har vi använt tiden till att mobilisera nya motkrafter. Och i så fall, det kan jag lova, får politikerna huka. Vi lär få se, om vi överlever. (Thunberg 2020b)

I ovanstående citat uttrycks en oro för vad isoleringen kommer att leda till i framtiden. Enligt forskning finns det en koppling mellan upplevelsen av ensamhet vid en viss tidpunkt och hur

lycklig respektive olycklig man känner sig tre år senare från denna specifika tidpunkt (Brülde och Fors 2015). Detta visar att svårigheten med social isolering inte bara är någonting som äldre behöver utstå under en kortare period, utan att det kan ge problem senare i livet, även om isoleringen då är över. Ett annat citat som skildrar oron för framtiden är följande:

Jag undrar hur vi blir, alla vi som snabbspolades till hjälpbehövande gamlingar på sju sekunder. När den dagen kommer att vi får röra oss fritt, har vi då kvar spänst i ben och sinne? Eller har rädslan fått oss att krympa, förtvivla, när det gäller fortsättningen? Jag menar, överlever vi corona – och inte blir bortgallrade i sista sjukledet för att respiratorerna tog slut – kan vi väl ändå tänka oss att några år återstår. År som rymmer liv, inte bara en väntan på döden. (Thunberg 2020a)

Detta citat talar för en upplevelse som återges av fler personer i det empiriska materialet: att socialt utbyte är en viktig del av livet, och att det uppstår oro när detta nu begränsas till följd av rekommendationerna från Folkhälsomyndigheten. Brülde och Fors (2015) lyfter mänsklig kontakt som något som kan minska en människans upplevelse av ensamhet, och upplevelsen av att inte få tillräckligt av mänsklig kontakt kan påverka välbefinnandet negativt (Brülde och Fors 2015). Vidare skriver Tornstam (1986) att livsstilen kan ha en inverkan på upplevelser av ensamhet och isolering. Om en livsstil som innefattar vana vid många sociala kontakter och om dessa försvinner kan upplevelsen av ensamhet och isolering bli mycket påtaglig då det innebär en stor förändring (Tornstam 1986). Därmed kan oron för ensamhet som tar sig uttryck i citaten ovan, förstås som att den drabbar personer som är vana vid att ha ett frekvent socialt umgänge och som nu drastiskt begränsas. Dock behöver det inte betyda att personer som haft få sociala kontakter innan coronapandemin inte upplever oro kring ensamhet. Ett betydande socialt utbyte för personer med få sociala kontakter kan vara möten i exempelvis saluhallar, något som begränsas genom rekommendationerna. Oavsett mängden sociala kontakter, tyder det empiriska materialet på att upplevelsen av ensamhet påverkas av de drastiska förändringar pandemin innebär.

En person uttrycker sig på följande sätt kring rekommendationerna om isolering:

Jag kan ju inte isolera mig, herregud. Jag är försiktig, men jag kan ju inte undvika människan, det tycker jag låter fruktansvärt. (Zälle 2020)

Ett annan person uttrycker följande:

[...]Sen låter det förfärligt när man hör råd om att riktigt gamla inte ska träffa barn och barnbarn på fyra månader, det är ohyggligt lång tid [...] (Nyström 2020)

En ytterligare aspekt som framkommer i vårt material är att åldern i sig kan spela in för hur svårt beskedet att behöva begränsa sina sociala kontakter kan vara:

[...]Men en sak skiljer oss äldre från de yngre, aktiva – det är faktiskt just åren. Åren och månaderna vi har kvar. Sitter du isolerad några månader när du är 33 blir det en kort paus i ett liv som sannolikt kan pågå ett halvt sekel till. Men om du är så där 87 blir dessa månader en god del av ditt liv. Ja, för att vara drastisk – de kan bli dina sista månader. (Hedvall 2020)

Citaten ovan pekar på en aspekt som handlar om att ställa olika värden mot varandra. Att undvika smittspridning är ett värde som ställs mot värdet av att träffa sina barn och barnbarn. Dessutom beskrivs det i ett av citaten att de månader är en god del av livet om man är 87 jämfört med om man är 33. Detta tyder på att undvikandet av smittspridning ställs mot ett värde av möjligheten att leva fullt ut under den tiden som kan vara den sista i livet. Inom New ageism beskrivs en typ av ålderism där man utvecklar samhällstjänster utan att ta hänsyn till dess effekter, vilket kan innefatta inskränkning på individers frihet eller möjlighet att fatta egna beslut (Kalish 1979). När det gäller rekommendationerna om begränsade sociala kontakter och isolering är det endast smittspridningen som tas hänsyn till. I vårt material kan vi dock se att det finns andra tungt vägande värden än att undvika att bli smittad. Dessa värden handlar om att ha närhet till barn och barnbarn, att kunna leva fritt och njuta av det som eventuellt är den sista tiden i livet. Oron som beskrivs i materialet ligger i annat än att bli sjuk i covid-19, vilket indikerar att dessa andra värden försvunnit bakom beslut om isolering och att de sociala effekterna inte beaktats.

5.2 Syn på roll under coronapandemin

5.2.1 Äldres syn på sin egen roll under coronapandemin

I det insamlade materialet kan vi se att många äldre beskriver hur de förhåller sig till rekommendationerna från Folkhälsomyndigheten och de allra flesta hävdar att de tar råden på allvar genom att begränsa sociala kontakter och hålla avstånd. Samtidigt är det tydligt att det inte är helt problemfritt, vilket går att se i följande tre citat där samtliga resonerar kring sitt förhållningssätt följt av “men...”:

Sen hörde jag på tv att jag tillhör en riskgrupp och att jag borde isolera mig själv. *Men* jag kan tycka att man är lite kinkig. Jag rusar inte fram till folk, jag håller avstånd. Jag försöker vara försiktig. (Nyström 2020, vår kursivering)

På onsdagen var jag på ett informationsmöte om parkeringsappar, där jag förstås träffade andra människor. *Men* i dag torsdag ska jag vara lydig, stanna i lägenheten och putsa fönster. Jag går dock ut en stund för att handla mat, jag måste ju äta. (Kågström 2020, vår kursivering)

Jag tycker naturligtvis att man ska lyssna på alla rekommendationer från Folkhälsomyndigheten och det är viktigt att vara observant, det gäller mig också, säger han och fortsätter: *Men* samtidigt kan vi inte alla sitta hemma och stirra in i väggen. Vad händer då? (Nyström 2020, vår kursivering)

Genom idealisering anpassar sig människor i sociala interaktioner för att andra ska få en positiv bild eller för att det som framförs ska tas som sanning. Detta görs genom att agera på ett sätt man tror kommer tas väl emot av den man interagerar med eller genom att agera i enlighet med de ideal och värderingar som finns i samhället. (Goffman 2014:39f). Det är möjligt att personerna i vårt material visar att de intar en ansvarstagande roll under coronapandemin för att de själva anser att det är det rätta att göra. Men att de betonar sitt ansvarstagande skulle också kunna bero på de starka ideal som nu finns i samhället att äldre bör ta ansvar och att de således använder sig av idealisering, medvetet eller omedvetet. En indikation på detta är att personerna i samband med sin ansvarstagande roll uttrycker en problematik med det nya förhållningssättet. Genom att ge en positiv bild av sig själv som man tror tas väl emot av andra blir det enligt teorin om idealisering lättare att få gehör för det man vill framföra, i detta fall problematiken med att stanna hemma och isolera sig. Vidare menar Goffman (ibid:40) att idealisering ofta förekommer bland personer som befinner sig i de lägre samhällsskikten för att ta sig upp till en högre position i samhället. Negativa föreställningar om äldre som hjälpbehövande kan dessutom bidra till en maktobalans där äldre har lägre status (Heikkinen & Krekula 2008). En generell tolkning i och med den forskning som lagts fram avseende ålderism och värderingar om äldre som hjälpbehövande, är att äldre befinner sig i ett lägre skikt i samhället. Detta kan visa på att personerna i vårt material behöver visa på en roll som ansvarstagande för att bli lyssnade till.

En annan del av hur äldre uppfattar sin roll i samhället kommer till uttryck i tankar kring vikten av att känna sig värdefull och behövd, något som riskerar att gå förlorat under coronapandemin enligt en person i vårt material. I en intervju med Dagens Nyheter säger hen att den största hälsoriskerna av alla är att människor känner att de saknar värde. Vidare säger hen:

Då börjar ångesten komma fram. Så här länge vill ingen känna sig undanskuffad. Jag har det jättebra i den här miljön som jag har älskat sedan jag var barn. Men inte den här påtvingade ofriheten. Jag är rädd för att många åsrika människor verkligen kommer att må dåligt och känna att de inte behövs i samhället. (Eriksson 2020)

Attityder från andra som leder till upplevelser av att exempelvis inte vara behövd eller efterfrågad, kan göra att människor drar sig undan och känner sig ensamma, vilket påverkar välbefinnandet (Brülde & Fors 2015). Att äldre behöver undvika sociala kontakter är kanske en nödvändighet under rådande omständigheter. Men hur det pratas och skrivs om äldre i samband med detta kan påverka hur viktiga de känner sig i samhället. I citatet ovan kan vi se en indikation på att personen upplever att äldres erfarenheter och kunskaper inte efterfrågas i samhället, vilket kan bidra till en känsla av att inte vara behövd. Ordet åsrika används i citatet vilket kan tolkas som ett positivt laddat ord där fokus ligger på att åldrandet innefattar erfarenheter och kunskaper. Följande två citat talar för upplevelsen av att dessa erfarenheter och kunskaper inte tycks förvaltas.

Att nedvärdera, eller i alla fall underskatta, äldre människor får många konsekvenser. En av dem är att samlade erfarenheter går förlorade. (Thunberg 2020c).

Å, du liv och å, du Anders Tegnell; förstå att vi behöver tid att ställa om. Till nya dagar, nya villkor. Allt rör inte våra kroppar. Våra psyken måste också hänga med, vår syn på världen och tillvaron. Det var inte alls länge sedan jag och mina jämnåriga skulle fokusera på våra förmågor. Vi skulle ju jobba till 75, visst var det så ... Och tänk så många av oss som skulle leva, hyfsat friska, till bort emot 100. (Thunberg 2020a)

Det sistnämnda citatet talar för en upplevelse av att äldres förmågor tidigare efterfrågats, men att detta nu har förändrats. Detta går att koppla till socialt åldrande som handlar om normer, värderingar och roller som är kulturellt kopplade till en viss kronologisk ålder, och som förändras i takt med samhällets utveckling (Giddens & Sutton 2014). Med stöd i detta kopplat

till citatet, kan det argumenteras för att äldres upplevelse av deras roll i samhället påverkats negativt av den förändrade samhällssituationen under coronapandemin. Huruvida det är tillfälligt under pandemin eller om detta kommer att fortgå efter pandemin kan i nuläget endast spekuleras kring.

5.2.2 Äldres upplevelser av andras syn på deras roll under coronapandemin

Något som går att tyda i materialet är att det finns upplevelser från äldre av att andra antyder att äldres erfarenheter och förmågor inte efterfrågas och att det bästa de äldre kan göra i den rådande pandemin är att hålla sig undan. En upplevelse som beskrivs är att synen på äldres förmågor har rasat och att de mer ses som ett problem än en tillgång (Thunberg 2020:10). Detta synsätt kan bli problematiskt sett till forskning om aktivt åldrande som har med äldres livskvalitet att göra. Aktivt åldrande beskrivs som en process av att maximera möjligheterna till god hälsa, deltagande och säkerhet i syfte att optimera livskvaliteten när människor åldras (WHO 2002:12). Utfall av aktivt åldrande är dels att ha valfriheten och förmågan att fatta egna beslut, dels att självständigt kunna genomföra dagliga ärenden och även upplevd livskvalitet (Swift et al. 2017). Att det aktiva åldrandet riskerar att inskränkas utifrån valfriheten att fatta egna beslut och upplevd livskvalitet exemplifieras i följande citat:

Men nu helt plötsligt i coronavirusets tider har alla över 70 blivit så gamla och skröpliga att vi inte ska gå ut utan i stället [sic] stanna hemma i vår lägenhet för att inte riskera att bli smittade och sjuka och belasta sjukvården. Först fick ingen komma och hälsa på och sen skulle man helst inte gå ut om man inte måste. I den åldern har man så mycket erfarenhet och sunt förnuft att man på egen hand kan avgöra om man på grund av sjukdomar ska stanna hemma eller om man är fullt frisk och kan gå ut och röra sig i samhället som vanligt givetvis genom att iaktta de regler som finns genom att tvätta händerna, inte nysa och hosta rakt ut eller trängas för nära andra människor. (Sandström 2020)

Utifrån citatet ovan kopplat till uppsatsens teori visar vårt resultat på hur personer som är över 70 år blir en enhetlig social grupp och samhällskategori, men också att personen uttrycker en solidaritet gentemot gruppen genom att lyfta egenskaper av erfarenhet och sunt förnuft. Inom social identitetsteori (SIT) menar man att solidariteten inom gruppen tenderar att stärkas när det förekommer ett yttre hot mot gruppen (Tornstam 1986:131). Synen på äldre som oförmögna att fatta egna beslut och att de inte skulle ha en bidragande roll i samhället kan i

detta fall ses som det yttre hotet. Ett annat citat som visar på en solidaritet inom gruppen samt upplevelsen av hur andra ser på äldres roll är följande:

I asiatiska länder betraktas äldre personer som kloka och erfarna och ska värdesättas, men i Sverige verkar vi mest vara en belastning som måste tas om hand av samhället. En grov generalisering eftersom det är många pensionärer som bär upp föreningslivet, tar hand om sjuka barn och är hundvakter, är med i väntjänsten och stöttar anhöriga och vänner på många sätt. (Sandström 2020)

Detta går att koppla till Giddens och Sutton (2014) som skriver om socialgerontologi, vilket handlar om de sociala aspekterna av åldrande. De menar, i enlighet med citatet ovan, att värderingar i västvärlden kring äldre ofta är att de är en belastning för samhället och att de inte hänger med i utvecklingen, jämfört med asiatiska länder där äldre tenderar att bemötas med större respekt (Giddens & Sutton 2014: 240f). Dessutom går citatet att koppla till New Ageism. En form av New Ageism är nämligen att man utvecklar samhällstjänster utan att ta hänsyn till huruvida det påverkar individens inskränkning på frihet eller möjlighet att fatta egna beslut (Kalish 1979). Vårt material visar att det upplevs extra tydligt för äldre, i denna coronapandemi, att de ses som en belastning i samhället och att deras förmågor inte efterfrågas. Enligt tidigare forskning har dessa värderingar funnits innan och denna syn på äldres roll kan snarare ha kommit upp till ytan och blivit extra tydlig i detta läge. Materialet visar tydligt att känslorna som uttrycks inte är nya utan har funnits tidigare och synliggörs samt förstärks under pandemin.

5.3 Upplevelser av attityder/tillskrivna egenskaper under coronapandemin

I föregående kapitel behandlas äldres roll i samhället. Där diskuteras vilken plats äldre tar och vilken plats i samhället de upplever att omgivningen förväntar sig att de ska ta. Vad gäller attityder gentemot äldre och egenskaper som tillskrivs dem kan dessa påverka vilken roll äldre får i samhället. Det är även möjligt att attityder och tillsättande av egenskaper från andra kan påverka det upplevda välbefinnandet. I detta kapitel diskuteras äldres upplevelser av attityder gentemot dem och vilka egenskaper äldre tillskrivs.

5.3.1 Äldres uppfattning av attityder gentemot dem under coronapandemin

Ett tema som är återkommande i tidningsartiklarna är äldres uppfattning av andras attityder

som de upplever finns riktade mot dem, och som de upplever både synliggörs och skapas under pandemin.

Attityder mot äldre och stereotyper kring dessa är båda former av ålderism som kan medföra ökad ångest och diskriminering (Nemmers 2004). I det empiriska materialet ges det uttryck för upplevelser av en hård attityd från omgivningen som riktas mot äldre som grupp under coronapandemin. En av skribenterna uttrycker sin oro kring långvarigheten av denna attityd. Hen ställer sig frågan:

Kommer den hårda attityden finnas kvar även efter corona? (Ekström 2020).

Vidare belyser två andra citat upplevelsen av attityder från andra:

Men när plötsligt alla som fyllt 70 år blev ett kollektiv, ”våra äldre”, har tyvärr attityden mot årsrika blivit hård bland annat på sociala medier. ”De ska lyda order”. ”Jag såg en massa gamlingar i affären” ”De ska hålla sig hemma”. (Ekström 2020)

Det känns som om två bilder kolliderar: den ena framställer åldrandet som något negativt och avvikande – den andra framhåller ålderdomen som en ny ”ungdomstid”, fylld med frihet och möjligheter. Att inte leva upp till det senare idealet kan också mötas av – om inte förakt så i alla fall nedvärderande attityder. (Thunberg 2020c)

Det första citatet ovan tyder på att personer över 70 år kategoriserats till en enhetlig grupp under coronapandemin, där alla inom gruppen bör bete sig likadant. Augustinos, Walker och Donaghue (2014) beskriver accentuerings-effekten som en följd av kategorisering. Accentuerings-effekten innebär att människor uppfattar personer inom samma kategori som mer lika än de faktiskt är. Vidare lyfter Egidus (2008) en annan aspekt av accentuerings-effekten, nämligen att medlemmar i grupper som man inte själv tillhör nedvärderas. Detta nedvärderande av äldre går att se i de kommentarer som citatet innehåller: ”De ska lyda order”, ”De ska hålla sig inne”. Kommentarererna kring de äldre tyder på att omständigheterna under coronapandemin väcker starka känslor och att dessa känslor genom accentuerings-effekten riktas mot äldre som grupp. Citatet kan även kopplas till outtalad ålderism som innebär omedvetna eller okontrollerade tankar, beteenden och känslor riktade till äldre. Ofta genomsyras dessa tankar, beteenden och känslor av negativa stereotyper och attityder Nemmers (2014). I och med att coronapandemin väcker starka känslor kan det

diskuteras kring huruvida personer som uttalar sig i linje med kommentarerna ovan, är medvetna om att de bidrar till ålderism genom att uttrycka nedvärderande attityder.

I det andra citatet ovan nämns ett ideal om att äldre ska leva ungdomligt och vara fyllda av frihet. Nedan kommer detta refereras till som "frihetsidealet". Rekommendationerna under coronapandemin rör sig om begränsningar av det sociala livet och innebär en motsättning av idealet. Det kan därmed diskuteras kring huruvida "frihetsidealet" hos äldre fortfarande är aktuellt. Attityder mot äldre exemplifieras i det första citatet ovan med reaktioner av att se "gamlingar" i affären och kommentarer om att de ska hålla sig hemma. Detta tyder på, om än eventuellt under en begränsad period, att "frihetsidealet" kan upplevas förändrat. Detta går att koppla till Giddens & Sutton (2014) som menar att ett beteende som inte ingår i samhällets ideal stämplas som avvikande. I och med reaktionerna mot äldre kan det argumenteras för att det som ses som avvikande har förändrats. Detta förändrade ideal som innebär en passivitet skulle kunna förstärka negativa stereotyper som redan finns kring äldre. Å andra sidan kan det argumenteras för att "frihetsidealet" kvarstår, men att äldre nu tvingas till ett beteende som motsätter sig idealet. Även i detta fall, skulle det innebära att stereotyper om äldre som ensamma och isolerade förstärks för de som följer rekommendationerna. För de som väljer att gå ut och träffa människor innebär det en risk att bli stämplad som avvikare.

Social ålder definieras som de normer, värderingar och roller som är kulturellt kopplade till en viss kronologisk ålder (Giddens och Sutton 2014). Detta går att koppla till vårt empiriska material, där det framkommit upplevelser från äldre av att det finns värderingar kring hur äldre är, samt att de inte anses kunna bidra till omgivningen. Följande två citat belyser denna upplevelse:

Orden styr tanken. Letar man upp ordet "gammal" i "Svenska synonymordboken" får man alternativen: "ålderstigen, med hög ålder, till åren kommen, åldrad; utlevad, kraftlös, orkeslös; utsliten, förlegad, föråldrad, ålderdomlig, otidsenlig, mossig, mossbelupen, mångårig, möjlig".

Motsatsorden är "ung, ny, livskraftig, modern". (Thunberg 2020c)

Att inte bli tagen på allvar. Att de kunskaper och den visdom man samlat under långa liv slutar gälla vid ett visst datum – kanske när man fyller 65, i värsta fall mycket tidigare – det är klart att det väcker ilska och protest. Men också ren sorg. (Thunberg 2020b)

Vidare skriver Giddens och Sutton (2014) om hur ålder är kontextburet, då den förändras allt eftersom samhället utvecklas. Till exempel varierar medellivslängden i länder och man kan då se på ålder på olika sätt och definiera vad som anses som gammalt (Giddens & Sutton 2014:240f). Det första citatet ovan visar hur språket konstruerar innebörden av åldrande, och att ”gammal” i detta fall konstrueras till något negativt. De synonymer som nämns till ordet ”gammal” kan ge en förklaring till upplevelser av att inte bli tagen på allvar, som nämns i citatet efter. Det kan med stöd i detta hävdas att sättet ålder och åldrande konstrueras socialt, kan påverka hur attityder formas.

5.3.2 Äldres uppfattning av att de tillskrivs egenskaper under coronapandemin

I det empiriska materialet finns beskrivningar av upplevelsen att äldre inte ses som egna individer, utan att alla personer över 70 år kommit att ses som en enhetlig grupp under coronapandemin. I flera av tidningsartiklarna från empirin uttrycks dessutom upplevelser av att andra tillskriver äldre olika egenskaper. I följande tre citat illustreras upplevelsen av detta:

Måndagen den 16 mars fick vi en stämpel, tjoff rakt i pannan, som säger att våra bäst-föredatum passerats. Även om vi hoppeligen kan klara oss ett tag till, bakom stängda ytterdörrar. (Thunberg 2020a)

Från att ha sett mig som en självständig individ förvandlades jag till en gammal tacka i en fårskock. Som ska avskärmas. Inte bara med en glesstörad gårdsgård, nej det kändes som en brandvägg föll ner. Med hopp om att vi där bakom inte ska överbelasta intensivvården om det Absolut Värsta Händer. (Thunberg 2020a)

Men nu helt plötsligt i coronavirusets tider har alla över 70 blivit så gamla och skröpliga att vi inte ska gå ut utan i stället [sic] stanna hemma i vår lägenhet för att inte riskera att bli smittade och sjuka och belasta sjukvården. (Sandström 2020)

Det sistnämnda citatet framkommer i ett tidigare avsnitt av resultatet som berör roller, men visar även på en upplevelse av att bli tillskriven egenskaper. Samtliga ovanstående citat går att tolka som en accentueringsseffekt där personer över 70 år först blivit kategoriserade till en grupp, och sedan tillfogade negativa egenskaper eller brist på förmåga att bidra till omgivningen. Tornstam (1986) menar att solidariteten inom en grupp stärks om det förekommer yttre hot mot gruppen (Tornstam 1986). Huruvida detta kan appliceras på ovanstående citat kan diskuteras. Å ena sidan kan

det argumenteras för att det inte går att applicera då citaten visar på en motsättning av kategoriseringen i sig. Å andra sidan kan det hävdas att citaten visar på en solidaritet för alla de som tvingas in i denna kategorisering. Vidare belyser följande citat på en sådan solidaritet samt ger uttryck för att identiteten inte är kopplad till ålder.

Men coronaviruset har inte – inte ännu – förvandlat våra personligheter. Den [person] jag var i går, den [person] är jag i dag. Helt ärligt kände jag ingen skillnad i november när jag passerade 70-årsstrecket heller. (Thunberg 2020a)

I en senare artikel skriven av samma författare utvecklas resonemanget om identitet vidare:

Men de som passerat 65 – eller 70 – slutar inte vara ”som folk är mest”. Många känner sig precis lika vitala och nyfikna på livet och framtiden som när de var 47 eller 63. Kanske ännu mer. Äntligen kom den tid när de kan utgå från egna behov och önskemål. Under förutsättning att de inte vill fortsätta jobba efter 67. Då är det stopp. I många fall räcker det att ha fyllt 40. (Thunberg 2020c)

Personer kan i samhället ses som avvikare när de bryter mot samhällets normer, regler och värderingar. En sekundär avvikelse innebär en avvikelse som inte accepteras av samhället och följs av starka reaktioner. (Giddens & Sutton 2014:608f)

Det empiriska materialet visar att en starkt rådande norm under coronapandemin är social distansering och begränsning av sociala kontakter. Brytandet mot normen har lett till starka reaktioner som kan liknas vid fenomenet sekundär avvikelse. Nedan följer ett citat som tyder på upplevelsen av att avvikelsen från denna norm inte gäller alla i samhället.

Som ren omväxling kan vi kanske tala om ”våra medelåldringar”. Tänk om de tagit sitt ansvar och inte åkt till Italien på skidsemester, till exempel. Hur mycket mindre smittspridning hade vi då fått? I P4 Stockholm fick jag häromdagen den uppfordrande frågan om vilket ansvar 70-åringar ska ta? Ja, vi kan väl åtminstone slippa skulden för att vara orsak till problemen. Det räcker med känslan att vi förvandlats till en enda stor samhällsbelastning. (Thunberg 2020b)

Utifrån ovanstående citat tycks det spela in vem som bryter mot normen för att normbrytandet ska ses som en sekundär avvikelse. En förklaring till att ”medelåldringar” inte tycks bemötas med lika starka reaktioner kan ha att göra med accentuerings-effekten. Egidus (2008) menar

nämmligen att accentuerings-effekten innebär en ökad särprägel för den egna gruppen (Egidus 2008). Utifrån detta kan citatet förklaras med att ”medelåldringar” som bryter mot normen möjligen kritiserar som individer, men att ”medelåldringar” inte bär det ansvaret som grupp, eftersom det finns en så stor särprägel inom gruppen. Äldre däremot, som utifrån ålderism tillhör en lägre status i samhället, förväntas enligt citatet bära ett gemensamt ansvar.

5.4 Vi- och dem-känsla under coronapandemin

Iversen, Larsen och Solem (2009) lyfter olika definitioner av ålderism där de riktar kritik mot benämningen “de gamla”. Kritiken ligger i att benämningen “de gamla” skapar en kategorisering av “de gamla” och “oss andra” och således en distans mellan generationer. Detta förstärker föreställningen av att det finns ett “vi- och dem” (Iversen, Larsen & Solem 2009). I åtta av tidningsartiklarna lyfts denna “vi-och dem”-känsla som nämns ovan. Materialet visar på att det finns upplevelser bland äldre av att bli kategoriserade samt att andra särskiljer äldre från övriga i samhället. Huruvida Folkhälsomyndighetens rekommendationer som specifikt riktar sig till personer över 70 år är en bidragande faktor till detta, går inte att fastslå. Hade rekommendationerna riktat sig till hela befolkningen utan distinktioner mellan olika åldersgrupper kan det tänkas att denna kategorisering inte hade varit lika aktuell under coronapandemin. Nedan uttrycks denna “vi- och dem”-känsla i tre olika citat:

Det är i all välmening för att skydda årsrika men det har blivit en känsla av vi och dem. Men årsrika personer är individer med egna behov och drömmar. Som liberal är jag emot att klumpa ihop människor i kollektiv och jag skulle önska att vi slutar använd uttrycket ‘våra äldre’. Mig äger ingen. (Ekström 2020)

Nu är det märkligt att höra samhällets högsta företrädare gång på gång beskriva äldre som ‘dom’. ‘Dom äldre’. Varför inte någon gång säga ‘Ni som är äldre’? Man ska inte ‘träffa sina gamla släktingar’, säger Anders Tegnell. Rikta er direkt till oss äldre i stället! (Svensson 2020)

I det första citatet ovan uttrycks en motsättning av kategorisering överlag och i förlängningen en specifik motsättning av kategoriseringen “äldre”. Personen ger uttryck för att årsrika personer är individer med egna behov och drömmar. Det kan därmed tolkas in att detta inte upplevs som en självklarhet. Detta går att koppla till accentuerings-effekten då man kan tolka att upplevelsen är att andra, det vill säga de som inte tillhör kategorin äldre, tror att skillnaden mellan behoven är större än vad de är. Det kan argumenteras för att genom en distinktion

mellan dessa kategorier ökar avståndet och därmed utvecklas en känsla av vi-och dem. Denna vi-och dem-känsla går även att urskilja i det andra citatet där personen ger uttryck för att ha hamnat i gruppen “dom”. Tornstam (1986) menar att det bildas så kallade “in- och utgrupper” till följd av att den egna gruppen hotas. Det ökar distansen mellan grupper (Tornstam 1986). Utöver upplevelserna i citaten att de hamnat i gruppen “dom”, formulerar personen själv ordet “oss” som ytterligare tyder på att denna kategorisering existerar. Det kan tänkas att äldre till en början tvingats in i denna kategorisering men att de ur en aspekt identifierar sig själva med gruppen och upplever en solidaritet då gruppen hotas. Detta går att se utifrån Giddens och Suttons (2014) teori om sekundär avvikelse där de menar att personer hanterar samhällets reaktioner genom att börja identifiera sig med den avvikande rollen.

Personerna i det empiriska materialet som tar upp känslan av “vi- och dem” lyfter även hur de upplever att personer som inte ingår i kategorin “äldre” har en nedvärderande syn på dem. En del av denna nedvärderande syn, menar de, formuleras i empatiska ordalag, men innebär i själva verket en syn på att äldre inte själva kan göra egna bedömningar. Detta kan kopplas till New ageism som handlar just om ålderism som kan uttryckas i empatiska ordalag som egentligen tyder på negativa föreställningar om äldre. En sådan aspekt kan vara att äldre ses som hjälpbehövande och är beroende av samhällstjänster. Positiva stereotyper kan grunda sig i negativa värderingar som innebär en syn på att äldre har det väldigt svårt och att de behöver hjälpas av “oss”, vilket resulterar i ett “vi-och dem”-tänkande (Kalish 1979, Heikkinen & Krekula 2008). Följande citat illustrerar dessa upplevelser:

Ordval blottar så mycket mer än vad bokstäverna visar. Nu talar man om ‘våra gamla’ som ska skyddas. Det är vackert. Vi tackar, som sagt. Den enda grupp man annars brukar tillfoga samma possessiva pronomen är barn. Så blir ‘våra barn’ och ‘våra gamla’ ungefär samma sak, några som saknar omdöme att förstå sitt eget bästa. (Thunberg 2020b)

Samhället värnar om äldre i dessa coronatider. Vi 70-plussare tackar från hjärtat – och kan läsa statistik. Reducera oss bara inte till en hop med både bristande förstånd och immunförsvar. (Thunberg 2020b)

En annan del av vi- och dem som uttrycks i materialet rör sig kring effekterna av detta, samt hur ålderismen är något som går längre bak i tiden än coronapandemin. Följande citat indikerar att ålderism och kategorisering av äldre inte är en ny företeelse:

Det som de senaste dagarnas mejlström aktualiserat och visat exempel på: den ålderism som finns i Sverige. Det vill säga det förakt för äldre och den diskriminering de/vi mött långt innan vi drabbades av coronaviruset. (Thunberg 2020b)

Thunberg (2020) skriver om svenskars syn på äldre och hänvisar till Ingmar Skoog som är professor i psykiatri och föreståndare för Age Cap, Centrum för åldrande och hälsa vid Göteborgs universitet. Thunberg citerar Skoog som säger: "Motsättningar mellan generationerna blev tydliga, klyftan vidgades. Frågan är vad som händer när den här krisen är över? Kommer motsättningarna att finnas kvar då, bli bestående?" (Thunberg 2020c:24). Detta kan indikera att det funnits ett vi-och dem-tänk redan innan coronapandemin men att det nu kommit upp till ytan. Det förs ett resonemang kring hur sättet man talar om äldre i dagsläget kan påverka hur klyftan mellan generationerna kommer se ut på sikt. Detta kan i sin tur ha en effekt på hur attityder och rollförväntningar kring äldre kommer se ut i framtiden.

6 Avslutande diskussion

Den första frågeställningen som syftar till att undersöka hur äldre uttrycker sig kring oro, ensamhet och isolering under coronapandemin besvaras i resultatet där det framkommer att oron under pandemin främst handlar om vilka effekter isolering och begränsning av sociala kontakter kan medföra. Resultatet visar att mänsklig kontakt med framförallt nära anhöriga har en betydande roll för hälsan. Framförallt ligger oron i ovissheten kring hur länge isoleringen kommer att pågå, och vad det i förlängningen kommer ha för konsekvenser för den psykiska och fysiska hälsan. Att just ovisshet är en så central del av oron är ett viktigt resultat då det talar för att mer insikt och information skulle kunna reducera stress hos, i detta fall äldre, men även möjligtvis befolkningen i övrigt. Resultatet visar även att åldern har betydelse för hur påtaglig tiden av isolering uppfattas, där oron ligger i att det kan vara den sista tiden i livet. I analysen har en koppling dragits till Tornstams (1986) resonemang om att livsstilen kan påverka upplevelsen av ensamhet (Tornstam 1986). En möjlig slutsats är att de äldre som haft en livsstil som inneburit ett rikt socialt liv, riskerar att drabbas av ensamhetskänslor då pandemin innebär en stor förändring. Förändringen kan drabba även de som redan levt i ensamhet, då den eventuella sociala kontakt de ändå haft innan, nu har blivit avskuren. Detta är intressant sett till aktivt åldrande som syftar till att höja livskvalitén i samband med åldrandet. I materialet framkommer värden som höjer livskvalitén, såsom att ha

närhet till barn och barnbarn samt att kunna leva fritt. I och med de rekommendationer som råder under pandemin finns det skäl att diskutera huruvida det aktiva åldrandet kan uppnås, samt vilka konsekvenser det innebär om detta inte tas i beaktning.

En av frågeställningarna berör äldres upplevelser av attityder kring sig själva och sin roll från det övriga samhället. Resultatet visar att personer över 70 år under pandemin har kategoriserats till en enhetlig grupp, och att de därmed har fått en stämpel som "de äldre". De som inte följer de normer som finns om isolering och social distans riskerar att bli stämplade som avvikare. Det som efterfrågas av de äldre är alltså att hålla sig undan och upplevelsen av att deras förmågor och erfarenheter inte är önskade. Utifrån analysen kan man dock se att det inte nödvändigtvis har att göra med rekommendationerna i sig, utan att det snarare finns upplevelser av att det talas och skrivs om äldre på ett nedlåtande sätt som bidrar till känslan av att inte vara behövd.

Det upplevs existera en maktobalans mellan äldre och övriga i samhället, där äldre genom ålderism innehar mindre makt och lägre status. I studien visar sig detta i ett resonemang om idealisering som besvarar frågeställningen hur äldre ser på sin egen roll under coronapandemin. I detta resonemang framkommer att äldre upplever att de behöver visa på en ansvarstagande roll för att bli lyssnade till. Att äldre har en lägre maktposition synliggörs även genom att äldre tillskrivs egenskaper som hjälpbehövande eller ses som en belastning i samhället. Flertalet beskriver även en hård attityd gentemot dem, där de bland annat upplever att de får bära ansvar för smittspridningen. Detta är ett centralt resultat för den tredje frågeställningen som berör äldres upplevelser av attityder från andra i samhället samt att de tillskrivs egenskaper. Här lyfts accentuerings-effekten som en möjlig faktor till den upplevda känslan av "vi-och dem", vilket leder till att samhällsgrupper ställs emot varandra. Något som noterades vid datainsamlingen var att artiklarna som skrevs i början av pandemin framförallt berörde oro och tankar kring ensamhet och den isolering som rekommendationerna innebär. Däremot skiftades till synes fokuset i materialet ju längre pandemin pågick. Fokus då låg snarare kring upplevelser av en hård attityd mot äldre samt en känsla av att inte vara behövd i samhället. Detta fokusskifte kan möjligtvis styrka hur glappet mellan generationer ökat under pandemins gång, och därmed förstärkt föreställningen av "vi-och dem". I det empiriska materialet visade sig Thunbergs citat vara särskilt användbara för studien, vilket går att se i

resultatet. Att en större del av citaten är skrivna av Thunberg kan innebära en viss begränsning av representativiteten, men å andra sidan kan författarens mångsidiga resonemang bidra till en fördjupad förståelse för vilka upplevelser coronapandemin har medfört.

Den situation som pågår världen över är unik, och innebär stora förändringar på många områden i alla samhällsskikt. Den tidigare forskning som lyfts fram i denna studie avser ensamhet och isolering, ålderism samt attityder och stereotyper kring äldre. Forskningen har varit ett viktigt bidrag till att analysera äldres upplevelser och roll i de omständigheter som pandemin innebär. Däremot är pandemins inverkan på dessa aspekter ännu ett outforskat område. Vi anser att denna studie bidrar och kompletterar tidigare forskning då den söker en djupare förståelse för hur de studerade aspekterna återspeglas i samhället. Då pandemin fortfarande pågår och samhället ständigt förändras i förhållande till denna, är det av vikt att bidra till forskning som speglar hur situationen sett ut i pandemins begynnelse. Det är svårt att förutse effekterna av det äldre upplever nu, men även hur situationen kommer utvecklas på sikt. Det vi kan konstatera är att på grund av coronapandemin är framtiden högst oförutsägbar.

Till vidare forskning kan det vara av intresse att jämföra hur det talats och skrivits om äldre i olika samhällen under coronapandemin. Detta då studien lyft fram att åldrande är kontextbundet, och att man i västerländsk kultur tenderar att visa mindre respekt för äldre än i exempelvis asiatiska länder. Med stöd i detta, samt på grund av att restriktionerna sett olika ut mellan länder, kan det tänkas att upplevelsen sett olika ut världen över. Till vidare forskning kan det även vara av intresse att, när pandemin är över, undersöka äldres upplevelser av ensamhet, attityder från andra och vilken syn det finns kring äldres roll i samhället. Detta är särskilt intressant då det i denna studie lyfts att det finns en korrelation mellan hur ensam man känner sig vid en viss tidpunkt och hur lycklig eller olycklig man känner sig tre år efter denna tidpunkt.

Referenser

Ahrne, G. & Svensson, P. (2015). Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I: Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber

Augoustinos, M., Walker, I. & Donaghue, N. (2014). *Social Cognition: an integrated introduction*. Los Angeles: Sage Publications Ltd

Boréus, K. & Kohl, S. (2018). Innehållsanalys. I: Boréus, K. & Bergström, G. (red). *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur

Bryman, A. (2016). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber

Brülde, B. & Fors, F. (2015). Den svenska ensamheten: Om hur olika former av ensamhet påverkar vårt välbefinnande I: Bergström, A., Johansson, B., Oscarsson H. & Oskarson, M. (red) *Fragment*. Göteborgs universitet: SOM-institutet.

Cacioppo, J.T., Hughes, M.E., Waite, L.J., Hawkley L.C. & Thisted R.A. (2006). "Loneliness as a specific risk factor for depressive symptoms: Cross-sectional and longitudinal analyses", *Psychology and Aging*, 21 (1): 140-151.

<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search-ebshost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=pdh&AN=2006-03906-014&site=eds-live&scope=site>

Djukanovic, I., Sorjonen K. & Peterson, U. (2015). Association between depressive symptoms and age, sex, loneliness and treatment among older people in Sweden. *Aging & Mental Health*, 19 (6): 560-568

<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search-ebshost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=101448753&site=eds-live&scope=site>

Egidius, H. (2008). *Psykologilexikon*. Stockholm: Natur och Kultur.

Folkhälsomyndigheten (2020a) Totalt antal laboratoriebekräftade

<https://experience.arcgis.com/experience/09f821667ce64bf7be6f9f87457ed9aa>

Hämtat: 2020-04-08

Folkhälsomyndigheten (2020b) Nya allmänna råd: Håll avstånd och ta personligt ansvar

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/nyheter-och-press/nyhetsarkiv/2020/april/nya-allmanna-rad-hall-avstand-och-ta-personligt-ansvar/>

Hämtat: 2020-04-06

Folkhälsomyndigheten (2020c) Sjukdomsinformation om coronavirus inklusive sars, mers och covid-19

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittykydd-beredskap/smittsamma-sjukdomar/coronavirus/>

Hämtat: 2020-07-09

Folkhälsomyndigheten (2020d) Frågor och svar om covid-19 (coronavirus)

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/smittykydd-beredskap/utbrott/aktuella-utbrott/covid-19/fragor-och-svar/>

Hämtat: 2020-07-09

Folkhälsomyndigheten (2020e) Skattning av letaliteten för covid-19 i Stockholms län

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/da0321b738ee4f0686d758e069e18caa/skattning-letalitet-covid-19-stockholms-lan.pdf>

Hämtat: 2020-07-18

Folkhälsomyndigheten (2020f) Veckorapport om covid-19, vecka 11

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/globalassets/statistik-uppfoljning/smittsamma-sjukdomar/veckorapporter-covid-19/2020/covid-19-veckorapport-vecka-11-2020.pdf>

Hämtat: 2020-08-08

Folkhälsomyndigheten (2020g) Veckorapport om covid-19, vecka 19

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/globalassets/statistik-uppfoljning/smittsamma-sjukdomar/veckorapporter-covid-19/2020/covid-19-veckorapport-vecka-19-final.pdf>

Hämtat: 2020-08-08

Giddens, A. & Sutton, P. W. (2014) *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur

Goffman, E. (2014) *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*. Lund: Studentlitteratur.

Hawkley, L.C. & Cacioppo, J.T. (2010). "Loneliness matters: A theoretical and empirical review of consequences and mechanisms", *Annals of Behavioral Medicine*, 40 (2): 218–227.
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=53505486&site=eds-live&scope=site>

Heikkinen, S. & Krekula, C. (2008). Ålderism -ett fruktbart begrepp? *Sociologisk Forskning*. 45 (2): 18-34
<http://resolver.ebscohost.com.ludwig.lub.lu.se/openurl?sid=EBSCO%3aedsswe&genre=article&issn=00380342&isbn=&volume=45&issue=2&date=20080101&spage=18&pages=18-34&title=Sociologisk+forskning&atitle=%c3%85lderism++13+ett+fruktbart+begrepp%3f&btitile=Sociologisk+forskning&jtitle=Sociologisk+forskning&series=&aulast=Heikkinen%2c+Statu%2c+Author&id=DOI%3a&site=ftf-live>

Hilte, M. (1996). *Avvikande beteende: en sociologisk introduktion*. Lund: Studentlitteratur

Holt-Lunstad, J., Baker, M., Harris, T., Stephenson, D. & Smith, T.B. (2015). Loneliness and Social Isolation as Risk Factors for Mortality: A Meta-Analytic Review. *Perspectives on Psychological Science*. 10 (2): 227-237
<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search.ebscohost.com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=ccm&AN=101486920&site=eds-live&scope=site>

Holt-Lunstad, J., Smith, T.B. & Layton, J.B. (2010). Social Relationships and Mortality Risk: A Meta-analytic Review. *PLoS Medicine*. 7 (7): 1-20

<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search-ebshost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=55425028&site=eds-live&scope=site>

Iversen, T. N., Larsen L. & Solem, P. E. (2009). A conceptual analysis of ageism. *Nordic Psychology*. 61 (3): 4-22

<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search-ebshost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=pdh&AN=2009-24224-002&site=eds-live&scope=site>

Jönson, H. (2010). *Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning och socialt arbete*. Malmö: Liber

Kalish, R. A. (1979). The New Ageism and the Failure Models: A Polemic. *Gerontologist*. 19 (4): 398-402

<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search-ebshost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=edb&AN=80068722&site=eds-live&scope=site>

Lindgren, S. (2014). Kvalitativ analys. I: Hjerm, Mikael, Simon Lindgren & Marco Nilsson (red.) *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. Lund: Gleerups.

Lindgren, S. (2014). Tematisering. I: Hjerm, Mikael, Simon Lindgren & Marco Nilsson (red.) *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. Lund: Gleerups.

Nationalencyklopedin (2020) Folkhälsa

<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/folkhälsa>

Hämtat: 2020-04-09

Nemmers, T.M. (2004). The influence of ageism and ageist stereotypes on the elderly. *Physical & Occupational Therapy in Geriatrics*. 22 (4): 11-20

<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search-ebshost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=ccm&AN=106635133&site=eds-live&scope=site>

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Stockholm: Justitiedepartementet

Socialstyrelsen (2016). *Många äldre upplever ensamhet och oro*. Stockholm: Socialstyrelsen
<https://www.socialstyrelsen.se/om-socialstyrelsen/pressrum/press/manga-aldre-upplever-ensamhet-och-oro/>

Hämtat: 2020-03-11

Statistiska centralbyrån (2019). *Fyra procent är socialt isolerade*. Stockholm: Statistiska centralbyrån

<https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2019/fyra-procent-ar-socialt-isolerade/>

Hämtat: 2020-03-12

Swift, H. J., Abrams, D., Lamont, R. A. & Drury, L. (2017). The Risks of Ageism Model: How Ageism and Negative Attitudes toward Age Can Be a Barrier to Active Aging. *Social Issues & Policy Review*. 11 (1): 195-231

<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search-ebshost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=edb&AN=120822460&site=eds-live&scope=site>

Taylor, H.O. (2020). Social Isolation's Influence on Loneliness Among Older Adults. *Clinical Social Work Journal*, 48 (1): 140-151

<http://resolver.ebscohost.com.ludwig.lub.lu.se/openurl?sid=EBSCO%3asih&genre=article&isn=00911674&isbn=&volume=48&issue=1&date=20200301&spage=140&pages=140-151&title=Clinical+Social+Work+Journal&atitle=Social+Isolation%27s+Influence+on+Loneliness+Among+Older+Adults.&bttitle=Clinical+Social+Work+Journal&jtitle=Clinical+Social+Work+Journal&series=&aulast=Taylor%2c+Harry+Owen&id=DOI%3a10.1007%2fs10615-019-00737-9&site=ftf-live>

Tornstam, L. (2018). *Åldrandets socialpsykologi*. Lund: Studentlitteratur

Tornstam, L. (1986). *Åldrandets socialpsykologi*. Stockholm: Rabén & Sjögren

Uchino, B.N. (2006). Social Support and Health: A Review of Physiological Processes Potentially Underlying Links to Disease Outcomes. *Journal of Behavioral Medicine*, 29 (4): 377-387

<http://ludwig.lub.lu.se/login?url=https://search-ebshost-com.ludwig.lub.lu.se/login.aspx?direct=true&db=a9h&AN=21708216&site=eds-live&scope=site>

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

Hämtat 2020-04-15

World Health Organization (2002) Active ageing - A policy Framework

https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/67215/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf;jsessionid=F6F268518BE7BE2E4E2E1929DA0181C7?sequence=1

Hämtat: 2020-04-17

World Health Organization (2020) Frequently asked questions

<https://www.who.int/about/who-we-are/frequently-asked-questions>

Hämtat: 2020-04-09

Tidningsartiklar

Eriksson, K. (2020). Barbro Westerholm, 86: Ingen vill känna sig undanskuffad. *Dagens Nyheter*. 11 maj.

<https://www.dn.se/nyheter/sverige/barbro-westerholm-86-ingen-vill-kanna-sig-undanskuffad/>

Hämtat: 2020-05-09

Ekström, A.M - "Jag överlever utan att sluta leva". *NU: Det liberala nyhetsmagasinet*. 24 mars.

<https://app-retriever-info-com.ludwig.lub.lu.se/go-article/0508422020040965459965b81ac7b16f1305ce817fb03f/null/archive/search?sessionId=d5d72f81-76a0-4113-bb4e-3b74101320b5&&theme=light>

Hämtat: 2020-04-17

Hedvall, B. (2020) Därför vill vi över 70 inte stanna inne. *Dagens Nyheter*. 17 mars.

<https://www.dn.se/ledare/barbro-hedvall-darfor-vill-vi-over-70-inte-stanna-inne/>

Hämtat: 2020-03-26

Kågström, P. (2020). Gun Yström menar att isolering kan vara skadligt för äldre. *Hallandsposten*. 19 mars.

<https://www.hallandsposten.se/familj/gun-ystrom-menar-att-isolering-kan-vara-skadlig-for-aldre-1.25664355>

Hämtat: 2020-03-26

Lindström, J. (2020). Äldre i Stockholm under coronakrisen: Vi är inte rädda. *ETC Inrikes*. 26 mars.

<https://www.etc.se/inrikes/aldre-i-stockholm-under-coronakrisen-vi-ar-inte-radda>

Hämtat: 2020-04-08

Morath, L. (2020). Oro och ensamhet när äldre uppmanas till isolering efter corona. *SVT Nyheter Skåne*. 1 april.

<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/skane/ensamhet-och-oro-till-foljd-av-uppmaningen-att-isolera-sig>

Hämtat: 2020-04-16

Neander, K. (2020). Insändare: Låt oss äldre bära vår ålder med värdighet och ta ansvar. *Dagens Nyheter*. 30 mars.

<https://www.dn.se/asikt/lat-oss-aldre-bara-var-alders-med-varldighet-och-ta-ansvar/>

Hämtat: 2020-04-01

Nyström, M. (2020). Seniorer: "Jag är inte rädd". *Expressen*. 17 mars.

<https://www.expressen.se/nyheter/seniorerna-jag-ar-inte-radd/>

Hämtat: 2020-04-06

Sandström, A. (2020). Diskriminerande isolering. *Nerikes Allehanda*. 29 mars.

<https://nogo.retriever->

[info.com/prod?a=7315&d=0508042020032979a2b2380f9f2c0478bf5d1356f7a05e&s=50804&sa=2001729&cx=5a215062a5ebba980ecd67401d8003f6&tz=Europe/Stockholm&t=1585730958](https://nogo.retriever-info.com/prod?a=7315&d=0508042020032979a2b2380f9f2c0478bf5d1356f7a05e&s=50804&sa=2001729&cx=5a215062a5ebba980ecd67401d8003f6&tz=Europe/Stockholm&t=1585730958)

Hämtat: 2020-04-01

Svensson, B. (2020). Vart tog medkänslan med de äldre vägen?. *Aftonbladet*. 19 mars.

<https://www.aftonbladet.se/nyheter/kolumnister/a/WbAPd2/vart-tog-medkanslan-med-de-aldre-vagen>

Hämtat: 2020-04-08

Thunberg, K. (2020a) På sju sekunder blev jag stämplad som uråldrig. *Svenska Dagbladet*. 17 mars.

<https://www.svd.se/pa-sju-sekunder-blev-jag-stamplad-som-uraldrig>

Hämtat: 2020-04-06

Thunberg, K. (2020b) Att inte bli tagen på allvar - klart det väcker ilska. *Svenska Dagbladet*. 21 mars.

<https://www.svd.se/att-inte-bli-tagen-pa-allvar--klart-att-det-vacker-ilska>

Hämtat: 2020-04-04

Thunberg, K. (2020c). Svensk syn på äldre sticker ut - inte bara i pandemin. *Svenska Dagbladet*. 3 maj.

<https://www.svd.se/svensk-syn-pa-aldre-sticker-ut--inte-bara-i-pandemin>

Hämtat: 2020-05-09

TT Nyhetsbyrån - Högt tryck på stömlinjer i pandemins spår. *Kristianstadsbladet*. 7 maj.

<https://app.retriever-info.com/go->

[article/05722320200516c388c528a5b5b6a42bf67dff8806c3ad/null/archive/search?sessionId=b644cf95-7988-4614-a310-893c7cb80a14&&theme=light](https://app.retriever-info.com/go-article/05722320200516c388c528a5b5b6a42bf67dff8806c3ad/null/archive/search?sessionId=b644cf95-7988-4614-a310-893c7cb80a14&&theme=light)

Hämtat: 2020-05-09

Zälle, A. (2020). - Siw Malmkvist beslut om corona - vägrar isolera sig. *Expressen*. 16 mars.

<https://www.expressen.se/noje/siw-malmkvist-beslut-om-corona-vagrar-isolera-sig/>

Hämtat: 2020-03-26